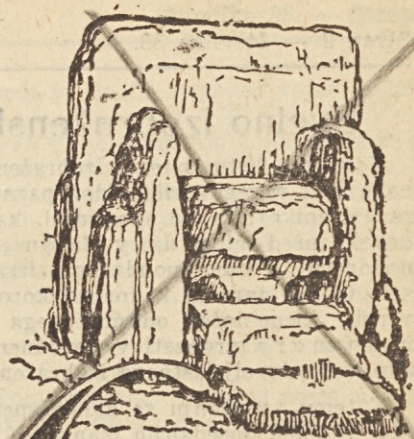

Koroška kronika

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,

v inozemstvu mesečno 4.— šilinga.

Posamezna številka 30 grošev.

Leto III.

Celovec, 12. septembra 1947

Številka 38

Temelji boljše bodočnosti

Biti oseba pomeni imeti samostojno vrednost v svoji razumni duši. Po pameti in svobodni volji prekaša človek ostalo nerazumno stvarstvo. Vse stvari — rudnine, rastline, živali — mu služijo kot sredstvo, sam pa ni in ne sme biti sredstvo nikogar.

Človek je vedno človek in ima nekatere svete pravice, ki mu jih nihče ne sme odvzeti — ne gospodar, ne mojster, ne tovarnar, pa tudi ne občina, dežela, narod ali država. Med te pravice spadajo:

pravica do nemotenega telesnega duhovnega in нравnega življenja: proti tem pravicam greše otroci, če kljub gospodarskemu blagostanju ne skrbijo za onemogle starše, greše starši, če ne poskrbijo v zadostni meri za šolsko izobrazbo otrok ali za njih versko vzgojo, greše mojstri, če morajo vajenci prati plenice in varovati otroke, namesto bi se učili trgovine ali obrti, greši država, če prepoveduje verski pouk v šolah, če dovoljuje odpravljane plodu itd.;

pravica javnega in zasebnega bogočastja ter verske dobrodelnosti: proti tem pravicam greši javna oblast, ki prepoveduje in ovira službo božjo, zapira cerkve in onemogoča delovanje duhovnikom, prepoveduje procesije, odpravlja križe iz šol, prepoveduje verske dobrodelne ustanove — pa tudi vsak, kdor tako postopanje javne oblasti zagovarja, odobrava ali glasuje za take zakone;

načelna pravica do sklepanja zakona in pravica do neokrnjene sposobnosti rodnega otroka: proti tem pravicam greše starši, če iz gospodarskih ali drugih razlogov ne dovolijo otrokom skleniti zakona ali ga silijo v zakon z določeno osebo, greši država, če prepoveduje sklepanje zakona iz rasnih ali kakih drugih razlogov, ali če izvaja prisilno ojačevanje itd.;

pravica na zakonsko in družinsko življenje: proti tem pravicam greše podjetniki, če po lastni krivdi ne plačajo dela tako, da bi delavec mogel vzdrževati svojo družino, greše lastniki hiš, ki sprejemajo na stanovanje samo zakonce brez otrok itd.;

pravica do dela kot nujno sredstvo za vzdrževanje družine: proti tej pravici greši javna oblast, kadar po krivdi ne preskrbi vsem državljanom možnosti za zaposlitev, ki je za delavca, pa tudi za uradnika edini vir za vzdrževanje družine itd.;

pravica svobodne izbire poklica: proti tej pravici greše starši, če silijo otroka v poklic, ki otroku ne odgovarja, greši javna oblast, če prepoveduje duhovniške in redovniške poklice, če razpušča redove itd.;

pravica rabiti snovne dobrine, katerih raba je seveda združena s socialnimi dolžnostmi: proti tej pravici greši javna oblast, če prepove vsako zasebno lastnino, prav tako pa tudi vsakdo, kdor kopiči svoje imetje na račun delovnega človeka, pa bodisi da je to tovarnar, pek ali mesar ali pa kmet ali prekupčevalec.

To naštevane pravic človeka kot osebe, zlasti pa naštevane možnih zlorab in kršitev teh pravic nikakor ni popolno. Toda kaže nam že dovolj jasno, da gre za stvari, ki ne zadevajo samo državnike in oblastnike, ampak tudi mene in tebe in naše vsakdanje medsebojne odnose v družini, v občini, v župniji. Če torej hočemo, da bo zaslajala kar se da trajna zvezda miru tudi nad nami, se resno vprašajmo, ali smo dovolj kot družinski očetje in matere, kot gospodarji in gospodinjke, kot mojstri, kot občinski možje, kot otroci, kot hlapci in dekle, kot vajenci in pomočniki spoštovali te osebnostne pravice ljudi, s katerimi živimo vsak dan skupaj v skupni hiši ali v sosesčini. Kar je bilo napačnega, popravimo in v bodoče ne kršimo svetih pravic osebnosti svojega brata, ker tudi nam ni prijetno, če nam naše pravice kdo krati in tepta.

Če bomo to storili in odslej spoštovali osebne pravice drugih, smo lahko prepričani, da bomo tudi mi doprinesli svoj delež k resnični obnovi družbe in k utrditvi edinega trajnega miru!

Prihodnji sestanek namestnikov zunanjih ministrov v Londonu

»London Press Service« piše o bližnjem sestanku namestnikov zunanjih ministrov: »Sovjetska vlada je pristala na predlog britanske vlade, da se sestanejo namestniki zunanjih ministrov 6. oktobra v Londonu. Zato je predvideti, da se bo sestanek vršil ravno tega dne.

Zunanji ministri so sklenili v Moskvi, da se bodo njihovi namestniki za mirovno pogodbo z Nemčijo sestali pred konferenco zunanjih ministrov, določeno za november v Londonu, da bi se skušali zediniti o nekaterih vprašanjih, o katerih bodo ponovno razpravljali v Londonu. Moskovska konferenca je naročila namestnikom, da razpravljajo in napravijo poročilo o treh posebnih vprašanjih: 1. Postopek za pripravo mirovne pogodbe z Nemčijo. 2. Začasna politična struktura Nemčije; 3. Odškodnina za izgube in škode, ki so jih utrpeli v Nemčiji državljani Združenih narodov.

Trst bo svobodno mesto

Ratifikacija italijanske mirovne pogodbe pomeni, da bo prišel Trst uradno obstojati kot svobodno mesto. Ker se velesile še niso zedinite o osebi guvernerja, bo zavezniška vojaška vlada obdržala svojo vladno moč.

Kot kandidate za mesto guvernerja v Trstu so že imenovali razne može. Šved Branting, za katerega izvolitev bi glasovala Sovjetska zveza, je bil od drugih članov Varnostnega sveta odkoljen. Leif Ege-land, južnoafriški poslanik v Belgiji, pa ni bil sprejet od Sovjetske zveze. Med drugimi kandidati se nahaja švedski general Nordenskiöld, prejšnji norveški pravni minister Terje in francoski poslanik na Češkoslovaškem Maurice de Jean.

V Londonu upajo, da bodo v Varnostnem svetu razpravljali ponovno o vprašanju izvolitve guvernerja za Trst.

Drug problem, ki se bo pojavil po rati-

O prvem vprašanju je izjavil Bevin v svojem poročilu o moskovski konferenci v spodnji zbornici dne 15. maja, da se je nesporezum v glavnem nanašal na omejitve udeležbe zavezniških držav pri pripravi načrta mirovne pogodbe.

Kar se tiče začasne politične organizacije Nemčije, je verjetno spomenica britanske vlade pod naslovom »Dodatna načela za ravnanje z Nemčijo«, ki je bila izročena Svetu zunanjih ministrov 31. marca, najznačilnejši dokument, s katerim bodo namestniki razpolagali.

Samo pet držav ne potrebuje pomoči

Po tiskovnih poročilih iz Washingtona je zunanje ministrstvo sporočilo v zaupnem poročilu obema zbornicama, da potrebuje 14 evropskih držav gospodarsko pomoč od zunaj, da bi mogle premostiti posledice vojne in omejiti nevarnost komunistične nadvlade. Poročilo opozarja na to, da mora ta pomoč priti iz Združenih držav. Istočasno so v poročilu označene tudi možnosti za ustvaritev svobodne in demokratične Nemčije; tudi je omenjeno, kako daleč se Zahodna Nemčija nahaja na poti sovjetizacije. Francija se nahaja pred veliko nevar-

Bevin je izjavil, da predstavlja ta dokument konstruktiven načrt za bližnjo bodočnost, da je ozko povezan z izvedbo načel Potsdamskega sporazuma, katera izpopolnjuje na podlagi izkušenj.

Bevin je izjavil, da je skušala britanska delegacija pri izdelovanju načrta združiti elemente federalizacije z elementi centralizacije.

Tretje vprašanje, odškodnina za škodo državljanov Združenih narodov, je bolj tehničnega značaja, vendar tvori neločljivi del vseh mirovnih pogodb.

nostjo, da bo v njej zavladala mogočna komunistična stranka in ostala Zahodna Evropa deli s Francijo isto usodo. Poročilo podaja dalje pregled o političnem in gospodarskem položaju v 19-tih evropskih državah in dokazuje, da jih je le pet, namreč Belgija, Irsko, Švica, Luxemburg in Norveška, ki se lahko odpovejo pomoči od zunaj. 19 držav, ki jih navaja poročilo, so: Velika Britanija, Irsko, Belgija, Luxemburg, Holandska, Francija, Švica, Portugalska, Nemčija, Avstrija, Italija, Grčija, Turčija, Danska, Norveška, Švedska, Finska, Češkoslovaška in Poljska.

Pariška konferenca v zvezi z Marshallovim načrtom

Ugledni angleški dnevnik »Times« piše, da bodo zastopniki šestnajstih držav, ki so zbrani v Parizu, do konca tega meseca verjetno izdelali odgovor na Marshallovo ponudbo za pomoč Evropi.

»Times« pravi, da so splošne poteze tega odgovora že znane. To bo nekaj več kakor zgolj vsota evropskih potreb, pa mnogo manj kakor daljnosežna integracija gospodarstev zahodne Evrope, na katero so računali tisti, katerih navdušenje je morda segalo preko resničnih možnosti. Toda kljub temu, da so bili cilji konference omejeni, so udeleženci konference vendarle jasno postavili problem in gledajo nanj v vsem njegovem obsegu. Evropa je na pragu odločilne jeseni, kateri utegne slediti porazna zima. Zato samopomoč nikdar ni bila bolj nujna. Če se po eni strani zdi, da bodo skupne številke, ki naj jih pariška komisija predloži Združenim državam, presegale to, kar se zdi pravično ali pametno, je treba po drugi strani omeniti, da evropskim državam po vojni ni bilo treba izdati več, kot je bilo predvideno le za daljnosežne mednarodne obveznosti in za poštene poizkuse za pripravo svobodnejših trgovskih sporazumov. Več držav, zlasti panih v Parizu, nadaljuje prizadevanja za obnove trgovine z Vzhodno Evropo v predvojnem obsegu. Britanija je že sklenila z Madžarsko sporazum o živilih ter se pogaja z Jugoslavijo in upa na širši sporazum s Sovjetsko zvezo. Francija je povečala trgovinsko izmenjavo s Poljsko. Za resnično evropsko obnovo je treba spraviti v sklad trojne različne razgovore, to je: razgovore o odgovoru na Marshallov načrt, razgovore o Nemčiji ter pogajanja za odpravo trgovinskih ovir med vzhodno in zahodno Evropo. Prihodnji meseci bodo pokazali, v kolikšni meri je možnost izboljšanja.

Našim cenjenim naročnikom v inozemstvu sporočamo, da stane »Koroška kronika« odslej naprej mesečno zaradi podražitve poštne 4 šil.

Novi angleški visoki komisar

General-poročnik Alexander Galloway, ki bo ob koncu septembra zasedel kot naslednik general-poročnika Sir James Steele-a mesto visokega komisarja in vrhovnega poveljnika britanskih čet v Avstriji, ni samo izborni vojak, ki se je izkazal v dveh vojnah, temveč je tudi zmožen diplomat in upravitelj, ki razume zadovoljiti razmere in ljudi.

Kakor feldmaršal Viscount Montgomery, je tudi Galloway, ki je bil rojen 9. novembra 1895 v Minto na Škotskem, sin protestantskega duhovnika. Svojo vojaško kariero je pričel v slavnem »škotskem Cameron-regimentu in je postal tam leta 1917 stotnik.

V prvi svetovni vojni je napredoval v generalštabnega častnika in se je kot tak udeležil bojev v Egiptu in v Franciji. Po vojni je bil dalj časa zaposlen pri britanskem vojnem ministrstvu, kjer so mu bili poverjeni upravni posli. Začetkom leta 1930. je odšel kot generalštabni častnik v Egipt in tam napredoval leta 1932 v majorja, 1933 v podpolkovnika in začetkom leta 1938 v polkovnika.

Tik pred drugo svetovno vojno je poučeval eno leto na slavni angleški generalštabni šoli »Staff College« v Camberley-u ter je pozneje po dveletnem delovanju kot poveljnik četne jedinice v Indiji leta 1940 prevzel vodstvo posebne generalštabne šole v takrat ogroženem Bližnjem Vzhodu.

Septembra 1940 je postal Galloway brigadni generalštabni častnik na svojem egiptskem vojnem pozorišču in je pričel pod generalom Wavellom britansko ofenzivo proti Italijanom v Egiptu in v Cyrenajki.

Medtem je bil povišan v brigadirja in se je udeležil leta 1941 težkih bojev v Grčiji in na otoku Kreti. Septembra je postal generalštabni častnik v slavni 8. armadi, dva meseca nato namestnik šefa generalnega štaba v glavnem stanu na Bližnjem Vzhodu. Od srede leta 1942 do srede 1943 je imel vodilno mesto v londonskem vojnem ministrstvu.

Koncem leta 1944, za časa kritičnih dni zadnje Rundstedtove ofenzive, je bil poveljnik oddelka Zahodna Holandija britanske armade ob Renu. Po koncu vojne in po njegovem ožjem sodelovanju z feldmaršalom Montgomeryjem je bil povišan v general-poročnika in končno novembra lanskega leta za vrhovnega poveljnika britanskih čet na Malajskih otokih.

V ostalem ne stopa general-poročnik Galloway sedaj prvokrat na avstrijska tla. Ob priliki tritedenskega bivanja v Avstriji v poletju 1946, ko je obiskal general-poročnika Steele-a, je preživel svoj dopust ob Schwarzensee in zato ni več tujec v deželi, v kateri bo kot diplomat in vrhovni poveljnik britanskih vojakov reševal važne naloge.

Svelno izobraženstvo

Po zemeljski obli

ČESKOSLOVASKA

V našem listu smo o izobraženstvu že nekajkrat spregovorili. Kdor pazno prebira »Kroniko«, se bo spominjal, kako smo nekako pred letom dni v članku »Obseka-no drevo« z vsem poudarkom izrazili misel, da del naroda, kakor so koroški Slovenci, ki je ločen od matičnega naroda, nujno mora propasti v narodnem oziru, ako nima dovolj lastnega izobraženstva.

K temu vprašanju se danes spet vračamo. V naših dosedanjih člankih o poklicni izobrazbi smo dospeli preko duhovniškega izobraženstva sedaj do svetne ali laiške inteligence.

Pod tem nazivom imamo v mislih vse inteligenčne poklice, razen učiteljskega, ki smo ga nekoliko izčrpnije obravnavali že prej, ker je posebno važen. Teh inteligenčnih poklicev je veliko. Preden pa o njih kaj več spregovorimo, naj na kratko objasnimo pojem izobraženstva (ali inteligence) sam. To vprašanje ni za najširše kroge naših bralcev le zanimivo, marveč tudi poučno in potrebno pojasnila, saj o teh stvareh slišimo govoriti, veliko beremo in sami razpravljamo, pa si nismo na jasnem, kaj ta pojem vse obsega.

Nihče ne bo mogel oporekati, če opredelimo (definiramo) izraz izobraženstva tako, da pod ta pojem uvrstimo vse one ljudi, ki so se za svoj življenjski poklic šolali na srednjih in visokih šolah.

Ljudi, ki so dovršili splošno srednje šole (kakor so: gimnazija, realke in realna gimnazija) ali strokovne srednje šole (n. pr. obrtne, trgovske, tehniške itd. srednje šole), imenujemo s splošnim izrazom izobraženstvo ali inteligenca. One pa, ki so dovršili visoko šolo, nazivamo z imenom akademsko izobraženstvo.

Nastane vprašanje, kam uvrstiti take ljudi, ki so sicer nekaj razredov srednje šole dovršili, potem pa prenehali s študijem. Te bi lahko šteli med izobraženstvo, če so zlezli že do višjih razredov in je njih izobrazba zaključena, sicer pa tvorijo kader polizobraženstva, ki je nekaj svojškega.

Je seveda problem »izobraženosti« sam na sebi dokaj zamotan in kočljiv. Saj najdemo med preprostimi ljudstvom prav izredne ljudi, ki imajo visoko stopnjo takomenovane »naravne inteligentnosti.« Taka nadarjenost se s samoučnim prizadevanjem lahko visoko povzpne, da imamo opraviti s povsem inteligentnim človekom. Tovrstni pojavi zlasti na kmetih niso redki. Ljudje s takimi zmožnostmi in z lastno pridobljenim znanjem gotovo ne zaostajajo za izobraženim iz šol ali ga v nekaterih mejah celo znatno presegajo. Vendar jih med izobraženstvo navadno ne prištevamo, ker mora biti vendarle tu neko merilo. In merilo je ravno šolanje na višjih šolah.

Tudi popolnoma nešolan človek, ki je obiskoval n. pr. slabo ljudsko šolo, je lahko v svojih mejah inteligenčen in za svoje okolje velja za modrega in izobraženega. Da bi ga pa mogli uvrstiti med inteligenco, je nemogoče; to pa tudi zaradi tega ne, ker tudi njegov poklic ne sodi med izobraženske poklice.

Iz zgodovine in iz najbližje preteklosti, pa tudi iz sedanjosti imamo primere, kako so se povsem nešolani ljudje s svojimi izrednimi talenti dvignili na visoka in najvišja mesta. To so zlasti v politiki in strokovnih organizacijah. A zgodovina, in bližnja preteklost (in bližnja bodočnost bržkone tudi) učijo da so taki nešolani ljudje na visokih položajih v najkočljivejših trenutkih in odločitvah, ko je treba široke razgledanosti in temeljite splošne izobrazbe, usodno odpovedali in povzročili ogromne katastrofe. Mora končno le nekaj biti na mnogoletnem obiskovanju šol, na poslušanju profesorjev, na izpitih in redih in »cvekih«, kar se izven šol oz. šolam podobnega pouka ne da nadomestiti.

ZDRAVNIK

Nekaj poklicev za svetno izobraženstvo je, ki jih ljudje na široko prav dobro poznamo, tudi po deželi. Poleg učitelja, ki ga — kot že rečeno — ne bomo zdaj več omenjali, je zelo znan zdravnik ali doktor. Do tega stanu, katerega smemo poleg duhovniškega — prištevati med najlepše in najtežje, ima ljudstvo prav poseben in izrazit odnos. Na splošno se preprost človek doktorja boji in mu bogve kaj tudi ne zaupa. Kako je do tega prišlo, bi se dalo iz preteklosti že marsikaj sklepati. Morda ne bomo veliko pogrešili s trditvijo, da se zdravnik ljudstvu ni znal in tudi ni hotel dovolj približati. Za koroške Slovence utegne to še bolj držati zategadelj, ker je bil in je zdravnik navadno tujerodec ali pa narodni odpadnik in zato sovražnik slovenstva. Ljudski čut je zatozadevno dokaj oster. Tako se je že nekako »naravna« odtujenost preprostega človeka do zdravnika s tem stanjem stvari še stopnjevala.

Za kmečko ljudstvo je pojem zdravnika obenem pojem velikega stroška, ki se ga manj imoviti sloji — kakršni so pri nas

Dosedanji rdečebeli prometni znaki na češkoslovaških cestah vseh vrst so v razmeroma kratkem času postali tako slabo vidni, da jih bo treba obnoviti. Po izkušnjah, ki so jih imele druge države, je bilo ugotovljeno, da je ob vsakem vremenu najbolj vidna in jasna črnorumeni kombinacija, ki je vpeljana v večini evropskih držav. Pri obnovitvi novih prometnih znakov bodo sedaj tudi na Češkoslovaškem uvedli na vseh cestah tablice s prometnimi znaki v črni in rumeni barvi.

Soproga češkoslovaškega predsednika g. Beneša je sprejela od Romunije iz rok romunskega ministrskega predsednika, g. Groza, veliki križ kralja Karla I. za zasluge, ki si jih je pridobila pri pomožni akciji v korist romunskemu narodu.

GRCIJA

Grška uporniška vlada pod vodstvom generala Markosa je sporočila, da bo poslala Združenim narodom spomenico o položaju v Grčiji. Istočasno hoče poizkusiti, poslati svojega zastopnika k Združenim narodom v New York, ki bi tam zastopal stvar upornikov.

Govornik britanskega zunanjega urada je izjavil, da je vlada Velike Britanije zadovoljna s sestavo nove grške vlade pod vodstvom liberalca Soupholisa. Britanska vlada upa, da se bodo grški gverilci poslužili amnestije ter bo s tem prišlo do popolnega pomirjenja v državi.

AVSTRIJA

Avstrija je kupila pretekli teden od Češkoslovaške republike za 715.000 funtov šterlingov sladkorja. Prva pošiljka je že prispela na Dunaj. Avstrijska vlada je plačala sladkor s sredstvi, ki jih je dobila na podlagi 10 milijonskega posojila funtov šterlingov od Anglije.

INDIJA

Mahatma Gandi se je podal v nedeljo v Pendžab, da tam posreduje med Muslimani in Hinduji. V Kalkuti se mu je posrečilo po 73 dnevnem postu dobiti od voditeljev Mohamedancev in Hindujev zagotovilo, da bodo poizkusili preprečiti nadaljne pokolje med obema verskima skupinama.

Vlada Pakistana je imenovala posebni odbor vlade, ki bo pod vodstvom ministrskega predsednika Nehru-ja podvzela vse ukrepe za pomirjenje dežele. Generalni guverner Pakistana, lord Mountbatten, je dobil povabilo za udeležbo pri zasiedanjih tega odbora.

FRANCIJA

Francoska narodna skupščina je izrekla pretekli teden ministrskemu predsedniku g. Ramadier-u zaupanje, za katerega je prosil, ko je zahteval zvišanje državnih stroškov za premogovno industrijo. Ti stroški bi znašali okrog 5 in pol milijard frankov. Glasovanje je pokazalo naslednji izid: 292 glasov za, 243 proti, 54 odposlanec ni glasoval. Francoska narodna skupščina se bo sestala zopet 13. septembra.

ITALIJA

Italijanski zunanji minister in ameriški veleposlanik v Italiji sta podpisala v preteklem tednu pogodbo, ki ureja umik ameriških čet iz Italije 90 dni potem, ko je vstopila italijanska mirovna pogodba v veljavo.

Pretekli četrtek je podpisala Italija ratifikacijsko listino mirovne pogodbe. V imenu italijanske vlade sta jo podpisala italijanski predsednik de Nicola in zunanji minister grof Sforza. Po podpisu ratifikacijske listine upa Italija, da ne bo več težko glede sprejema v organizaciji Združenih narodov in možnega olajšanja mirovnih pogojev.

V vsej severni Italiji je pričelo stavkati v ponedeljek 600.000 poljskih delavcev, ki

večinoma vsi kmetje — zelo bojijo. V tem oziru ni iskati krivde le pri »zaostalosti« kmečkih ljudi, pač pa tudi in še bolj pri visokih računih zdravnikov.

Glavno je za ocenjevanje razmerja vendarle notranja (psihološka) razdalja. To bi bilo treba zmanjšati na eni strani z drugačno vzgojo zdravnikov, zlasti pa tudi z zdravniškim naraščanjem iz vrst slovensko misleče šolajoče se mladine. V tem oziru se položaj ne bo izboljšal, dokler slovenska manjšina na Koroškem ne dobi slovenske srednje šole. Sedanja srednja šola je nujno ponemčevalnica za slovenske študente, čeprav bi to ne hotela biti. Saj drugače v teh razmerah ni mogoče. Neizprosna zahteva koroških Slovencev je in bo, da se ustanovi slovenska gimnazija. Potem se bo vprašanje izobraženstva ugodno reševalo samo po sebi.

zahtevajo povišanje mezd. Pogovori, ki jih je imel italijanski minister za poljedelstvo g. Segni z zastopniki sindikatov poljedelskih delavcev v Milanu, niso privedli do rešitve.

SPANIJA

V Španiji je bila pretekli teden nova nesreča. Eksploziralo je vojaško skladišče smodnika pri Alkali. Pri tem je izgubilo 9 oseb življenje, 25 pa je bilo ranjenih. Eksplozija je poškodovala tudi tovarno keramike, ki je bila v bližini.

MALTA

Britansko kolonialno ministrstvo je sporočilo, da so storili sedaj zadnje korake v vprašanju avtonomije Malte. Patentno pismo Maltske ustave predvideva vlado na Malti, ki bi imela isto odgovornost, kakor v letih od 1921 do 1933. Nova ustava pomeni popolno samostojno upravo v notranjih zadevah, medtem, ko spada pod britansko vlado vse, kar se tiče obrambe in zunanje politike Malte.

MADŽARSKA

Ministrski predsednik g. Lajoš Djinjes in njegova vlada so predlagali predsedniku Madžarske republike g. Tildiju svojo ostavko. Predsednik je ostavko sprejel. G. Djinjes in njegova vlada bodo opravljali svoje posle do 16. septembra, ko se bo sestal parlament, da sestavi novo vlado. Koalicijske stranke so odklonile konferenco z zastopniki inozemskega tiska, ker položaj še ni jasan.

Sovjetska vlada je dala Madžarski na razpolago 46 donavskih ladij, da s tem pomaga madžarski plovbi na Donavi.

VELIKA BRITANIJA

V Veliki Britaniji so skrčili tedenske obroke mesa na okrog 350 gramov, da zmanjšajo izdatke za uvoze živil.

V London je prispel v soboto stalni finančni tajnik za Južno Afriko, ki se bo posvetoval z britanskim zakladnim uradom glede finančnih odnošajev med Veliko Britanijo in Južno Afriko in glede pomoči, ki jo lahko nudi Južna Afrika matični državi.

V Bridgewater-u se bodo zbrali ta teden gradbeniki iz 15 držav, da se pogovorijo glede gradbenega napredka v raznih državah. Na konferenci bodo zastopniki Združenih držav, Argentine, Kube, Švice, Francije, Holandske, Belgije, Madžarske, Češkoslovaške, Alžira, Grčije, Avstrije in Jugoslavije.

Ko so v Angliji vprašali, kdo bi bil za nove volitve, so ugotovili, da je 34 odstotkov za nove volitve še v tem letu. 38 odstotkov jih je proti, 14 odstotkov pa ni podalo svojega stališča.

SOVJETSKA ZVEZA

7. septembra je praznovala Moskva, glavno mesto Sovjetske zveze, svojo 800-letnico ustanovitve. V prisotnosti članov sovjetske vlade, odposlancev tridesetih inozemskih glavnih mest, med njimi tudi Dunaja, in zastopnikov šestnajstih sovjetskih republik, so položili temeljni kamen za spomenik kneza Dolgorukega, ki je dal usmrtiti bogatega bojarja Kutsko in sezidal potem na njegovem ogromnem posestvu mesto na sedmerih gričih — Moskvo. Pri jubilejni skupščini v Moskvi je izročil Vrhovni sovjetski mestu najvišje sovjetsko odlikovanje, Leninov red. Poleg tega so odlikovali tudi več javnih uradov, tako podzemsko železnico, gasilstvo in druge. Ob tej priliki so poslali Moskvi iz vseh delov sveta brzojavke z voščili.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Na konferenci proizvajalcev bombaža v Združenih državah je zahteval namestnik ameriškega ministra za gospodarstvo g. White, naj ustanovijo nov denarni načrt, s pomočjo katerega bi omogočili potrebnim državam nakup ameriškega bombaža. Leta 1946. je izdala Banka za izvoz in uvoz 85 milijonov dolarjev posojil, ki so omogočili Kitajski, Italiji, Češkoslovaški in Finski nakup 550.000 bal bombaža. Kratkoročna posojila za nakup bombaža, katere vračajo iz izvoznega dobička predelane bombaža, so se dobro obnesla.

JUGOSLAVIJA

Vrhovni poveljnik britanskih čet v Avstriji in visoki komisar, generalmajor Sir James Steele je obiskal maršala Tita na Bledu. Obiska so se udeležili tudi britanski poslanik v Beogradu g. Peake in generalmajor Hon. Mr. Mc. Lean. Maršal Tito je sprejel goste v zgodovinskem dvorcu.

V Ljubljani so otvorili novo livarno železa. Dali so ji ime Titovi zavodi »Lito-stroj«.

Pomen češkoslovaške pogodbe s svobodnim Trstom

Pogodba, katero so podpisali zastopniki Češkoslovaške republike in svobodnega Trsta, omogoča Češkoslovaški uporabo pristanišča svobodnega tržaškega ozemlja. Če bo ta pogodba dopolnjena s tranzitnimi sporazumi onih držav, katerih železniške proge leže med Češkoslovaško in Trstom in če bodo odstranjene gotove psihološke ovire, ki predstavljajo promet preko Trsta večkrat kot zelo nevarno pot, potem lahko upamo, da bo nova pogodba v veliki meri prispevala k utrditvi in razvoju češkoslovaških gospodarskih stikov z državami bližnjega in srednjega Vzhoda.

Med državami bližnjega Vzhoda trpi zlasti Grčija, ki je imela svoj čas zelo živahne trgovske stike s Češkoslovaško, v pomanjkanju pomorskih zvez. Med državami bližnjega Vzhoda je potrebno imenovati še Palestino z važnim pristaniščem Haifa in Egipt s pristaniščem Aleksandrija. Do obeh držav je morala Češkoslovaška uvažati oziroma izvažati po velikih ovinkih, kar je zelo vplivalo na roke dobav in predvsem podražilo izvoženo odnosno uvoženo blago. Železniški oziroma cestni promet v Rotterdam, Amsterdam ali pa v Antwerpen in odtod po morju okoli Evropev pristanišča vzhodnega dela Sredozemskega morja je predstavljal resno oviro živahnejšega uvoza in izvoza Češkoslovaške republike z omenjenimi državami. Obnova kratke predvojne zveze preko Trsta bo lahko imela zelo blagodejen vpliv tako na češkoslovaški uvoz, zlasti nafte iz Haife in bombaža iz Aleksandrije, kakor na izvoz češkoslovaških industrijskih proizvodov v vse ozemlje Sredozemskega morja.

Upravičeno je pa tudi upanje, da bodo oživilo gospodarski odnošaji med Egiptom in Češkoslovaško. Pred pol letom je bila podpisana pogodba o posojilu enega milijona egiptskih funtov šterlingov, ki ga je dovolila egiptska vlada Češkoslovaški za nakup bombaža. Toda šele pred par tedni je začela Češkoslovaška na račun tega posojila odbirati volno in v interesu Češkoslovaške je, da bi z lastnim izvozom v Egipt poravnala najeto posojilo. Toda medtem se je Egipt osamosvojil od angleške funta šterlinga in zaradi pomanjkanja tujih deviz je tako poostрил nadzorstvo nad svojim dovozom, da bodo nova uvozna dovoljenja izdajali samo državam dolžnicam, blago teh držav pa mora odgovarjati tako v pogledu kakovosti kakor tudi ceni. Tu ima zato Češkoslovaška svojo veliko priložnost. Nova češkoslovaško-tržaška pogodba, ki omogoča izredno skrajšanje in pocenitev prometa med Češkoslovaško in Egiptom, odpira zato velike možnosti češkoslovaško in Egiptom, odpira zato velike možnosti češkoslovaški industriji, tako v pogledu uvoza pomembnih surovin iz vzhodnega dela Sredozemskega morja, kakor tudi povečanja izvoza v države Levanta in srednjega Vzhoda.

(Po »Inpress-u«, Praga).

MEDNARODNA STATISTIČNA KONFERENCA

3. septembra se je pričela 5 dnevna konferenca medameriškega statističnega zavoda, na kateri bodo delegati preučili metode za izvedbo ljudskega štetja leta 1950 v zahodni polobli. Sestanek instituta poteka pod pokroviteljstvom vlade Združenih držav. Konferenca medameriškega instituta za statistiko poteka pred mednarodno statistično konferenco, ki se bo pričela 6. septembra in na kateri bo sodelovalo 250 delegatov, ki bodo zastopali 62 držav in 250 delegatov, ki bodo zastopali Združene države. Od 6. do 18. septembra bo poleg konference medameriškega statističnega zavoda potekal istočasno svetovni statistični kongres, ki bo pod pokroviteljstvom gospodarskega in socialnega sveta Združenih narodov, sestanek mednarodnega statističnega zavoda, ki bo pod pokroviteljstvom Združenih držav, ter končno še konferenca štirih zasebnih organizacij.

Glavni tajnik Združenih narodov Trygve Lie in trgovski minister Združenih držav Averell Hariman, ki bo zastopal predsednika Trumana, bosta izrekla dobrodošlico delegatom na otvoritvi zasedanj mednarodne statistične konference.

Otvoritvenemu zasedanju konference bo predsedoval podtajnik zunanjega ministrstva in delegat Združenih držav v gospodarskem in socialnem svetu Wilard L. Thorp.

Na konferencah bodo preučevali način, kako pospešiti mednarodno sodelovanje pri preučevanju statistike, kako pojasniti statistični program Združenih narodov in specializiranih mednarodnih organizacij in kako doseči sodelovanje navzočih strokovnjakov pri izvedbi tega programa. Poleg delegatov skoraj vseh držav, ki pripadajo Združenim narodom, bodo na konferenci sodelovali tudi zastopniki Italije, Avstrije, Madžarske, Romunije in Finske.

Vaške cerkvice v Angliji

V Angliji je na tisoče vasic, ki so oddaljene druga od druge komaj po dva kilometra in ki povprečno ne štejejo več kot po 500 prebivalcev. Središče take majhne naselbine je ponavadi vaška cerkva, zgrajena preprosto iz kamna in obraščena z divjo trto. Cerkvico navadno obdaja vaško pokopališče, katerega loči zid od ostale vasi.

V prvem trenutku napravljajo vse te cerkve, zvoniki, pokopališča in oboki enak vtis, toda vsaka teh zgradb ima svojo lastno zgodovino nastanka.

Cerkveni stolp ali bolje rečeno zvonik, je ponavadi starejšega datuma kakor cerkev, h kateri spada, kajti njegov nastanek sega nazaj v razvoj cerkvenih zvonov in v starodavni običaj zvonjenja. Prvi zvonovi so bili brez dvoma manjši, kakor so današnji in so jih verjetno pritrjevali na navaden lesen oder zraven cerkve. Ker pa so sčasoma izdelovali vedno večje in težje zvonove, ni leseno stojalo več zadoščalo, vsled tega so pričeli graditi zvonike. Pri čimih cerkvah pa, katerim ni bilo mogoče prizidati stolpa, so tega postavili v bližini. Tako je treba danes na primer pri cerkvi v Wykehamu v Yorkshire iti najprej skozi tak zvonik, če se hoče priti na pokopališče. Posebno v severni Angliji je najti često zvonike, ki izgledajo kot majhne utrdbe; te spominjajo še na čas, ko niso bili redki napadi škotov na severni meji in so cerkve služile kot pribežališča prebivalcem.

Tudi cerkveni portal in vhod sta v prejšnjih časih imela večji pomen kakor danes. Iz oblike in okrasov tega dela cerkve lahko

ko sklepamo čas, v katerem je posamezna cerkev nastala. Tako imajo n. pr. starosaksonske cerkve, ki so nastale med leti 700 in 1066, konicaste ali okrogle cerkvene portale, ki so le malo ali skoraj nič okrašeni, medtem ko je cerkve, zgrajene pod normanskim vplivom — približno od leta 1066 do 1190 — lahko spoznati po njihovih bogatih okrasih in ročno kovanih ornamentih.

Mnogo angleških vaških cerkva ima še danes na notranji strani cerkvenih vrat nekakšen velikanski lesen zapah, ki je v času, ko še niso poznali ključavnic, preprečeval nepoklicanim vstop med službo božjo.

Pred cerkvenim portalom najdemo večkrat kamenite sedeže, ki pa niso bili postavljeni za ugodnost obiskovalcev, temveč so služili popolnoma drugim namenom. Nekdaj je mrliški oglednik tamkaj ogledoval trupla in v času, ko je bil še vaški duhovnik edini učitelj vaških otrok, se je v tem prostoru vršil pouk.

Nadaljnje posebno znamenje staroangleških vaških cerkv so tudi sončne ure, ki prvotno v Angliji niso služile zato, da bi kazale čas, temveč so oznanjevale čas službe božje. Te sončne ure so bile zelo preproste. Na cerkveni zid so zarisali krog ali lok in napravili ob črtici luknjice. Ko je duhovnik določil čas poslednje službe božje, tedaj je vtaknil na senco te, tedaj so vaški prebivalci vedeli, da je napočil čas službe božje. Takšnih sončnih ur najdemo v Angliji v vseh velikosti mnoge imajo premer le nekaj centimetrov velik, drugih premer sega zopet čez en meter in še več.

Iz mednarodnega slovarja

Pogrom. Ruska beseda, ki je prvotno pomenila porušenje, opustošenje, a danes z njo označujemo napad na židovsko skupnost, ki je organiziran ali pobujen s strani kake vlade. Prvič so ta izraz uporabljali leta 1881, ko se je pričelo v Rusiji preganjanje Židov.

Potsdamska konferenca se je vršila julija 1945. v Potsdamu pri Berlinu. Udeležili so se je predsednik Truman, generalisim Stalin in W. Churchill, ki ga je pozneje zamenjal njegov naslednik Attlee. Glavni sklepi konference so bili: vrhovna oblast v Nemčiji bo v rokah zavezniškega nadzorstvenega sveta v Berlinu. Nemčijo se mora popolnoma razorožiti in demilitarizirati in vso nemško oboroževalno industrijo uničiti ali staviti pod strogo nadzorstvo. Osrednje nemške vlade nekaj časa še ne bo. Politične stranke bodo dovoljene, a volilni sistem bodo šele polagoma razvili. Industrijski karteli in monopoli bodo izkoreninjeni. Zavezniki bodo kontrolirali Nemčijo kot gospodarsko enoto. Reparaacijske zahteve Sovjetske zveze in Poljske bodo v glavnem zadoščene s prenosom industrije, ki ni potrebna za nemško mirovno gospodarstvo, iz sovjetskega pasu Nemčije. Zahteve drugih zaveznikov bodo krili

iz zapadnih pasov Nemčije. Vsi prenosi se morajo izvršiti v toku dveh let. Od celotne vrednosti reparacij bo šla več kot polovica v Sovjetsko zvezo in Poljsko, Velika Britanija in Združene države bodo vzele vsaka manj kakor eno četrtino. Königsberg (sedaj Kaliningrad) in severno-vzhodni trikot vzhodne Pruske bosta priključena Rusiji. Poljski bo zaupana uprava ostalega področja vzhodne Pruske in vse nemško področje do vzhoda od črte Odra — Neisse. Poleg tega se odobri izgon nemškega prebivalstva iz priključenih področij. Francija in Kitajska sta bili povabljeni, da se udeležita sveta zunanjih ministrov petih vele-sil, ki se bo sestajal v Londonu. Ta svet bo izdelal osnutke za mirovne pogodbe z Italijo in pozneje z bivšimi satelitsnimi deželami vzhodne Evrope. Z Nemčijo ne bo sklenjen mir, dokler ne bo osnovana osrednja nemška vlada. Vlade, ki so bile med vojno nevtralne, razen Frankove v Španiji, bodo lahko postale članice Organizacije Združenih narodov. — Pozneje so vzrasla razna nesoglasja glede razlage teh sklepov med Sovj. zvezo in zapadnimi silami.

Proste luke so luke, v katerih imajo druge države olajšavo, da lahko izkr-

cajo in odpravijo (transportirajo) svoje blago brez obdavčenja in drugih določb, ki bi omejevale izkrčevanje in odvoz.

Rusko-japonska pogodba je bila sklenjena 13. aprila 1941 v Moskvi. Z njo sta se obe državi obvezali, da bosta medseboj spoštovali nedotakljivost in neranljivost ozemlja in da bosta ostali nevtralni, ako bi bila ena izmed njiju zapletena v vojno. Istočasno je bila izdelana deklaracija, na podlagi katere bo Japonska spoštovala nedotakljivost Zunanje Mongolije in Rusija nedotakljivost Mandžukua. Kitajska vlada je protestirala proti tej deklaraciji, češ da niti Japonska, niti Rusija nimata nikakršne zveze z omenjenimi ozemlji, ki so del kitajskih dominijonov. Rusko-Japonsko pogodbo je Sovjetska zveza nenadoma odpovedala maja 1945 in tej

odpovedi je sledila napoved vojne in invazija.

Sankcije pomenijo toliko, kakor gospodarski bojkot napram državi, ki je kršila meje druge države, vdrla v drugo državo, ali začela vojno. Da izvajajo države sankcije proti gotovi državi, ker je kršila mir, pomeni torej: 1. ločitev vseh trgovskih in finančnih zvez med drugimi državami in to državo, 2. prepoved stikov in zvez med pripadniki drugih držav in pripadniki te države in 3. preprečenje vsake finančne, trgovske in osebne zveze med pripadniki te države in pripadniki držav, ki izvajajo sankcije. Primer: Ko je Italija vdrla v Abesinijo (1935) so članske države Društva Narodov sklenile, da bodo izvajale sankcije napram Italiji, kar se je tudi zgodilo.

BOMBAŽ

Poleg skrbi za prehrano je največja skrb, ki neprenehoma tlači toliko milijonov ljudi, skrb za obleko. Preskrbe obleke pa si danes skoraj ne moremo predstavljati brez bombaža.

Gotovo je pri izdelovanju obleke tudi volna velikanskega pomena, toda bombažna vlakna imajo v tekstilni industriji izreden pomen. Ta velika važnost bombaža je razvidna že iz same primerjave pridelka volne in bombaža na celim svetu.

Svetovni pridelek volne je letno okrog 1.8 milijona ton, svetovni pridelek bombaža pa 6.5 milijona ton, torej tri- do štirikrat več.

Kakor z velikim zanimanjem prebiramo vesti o pridelkih živil, tako nas zanimajo tudi vesti o pridelku bombaža.

Največ bombaža pridelajo v Združenih ameriških državah in sicer skoraj 45% vse svetovne proizvodnje. Azijske države (predvsem Indija in Kitajska) pridelajo preko 25%, Afrika (v glavnem Egipt) 10%, južno-ameriške države (v glavnem Brazilija) okrog 10% vse svetovne proizvodnje bombaža.

Po podatkih kmetijskega ministrstva

Posebnosti letal na reakcijski pogon

Letalski strokovnjaki, posebno v Angliji in Združenih državah, mnogo razpravljajo o praktični uporabi novih letal na reakcijski pogon. Mnogi ameriški letalski inženirji poudarjajo potrebo ne samo po povečani brzini, temveč tudi po povečanju akcijskega radija, vendar pravijo, da je za enkrat treba še predrago plačati pridobitev na brzini s tem, da se pri letalih na reakcijski pogon zaradi povečanja potrošnje goriva akcijski radij občutno zmanjša.

Kritiki teh novodobnih letal pravijo, da vilni promet še niso prikladna. Računajo, so taka letala na reakcijski pogon sicer zelo uspešna za vojaške svrhe, da pa za civilni promet še niso prikladna. Računajo, da bi 40 tonsko letalo, opremljeno z navadnimi motorji doseglo daljavo 6000 km, medtem ko bi isto letalo opremljeno z re-

akcijskim motorjem doseglo akcijski radij samo 1700 km.

Nova stremeljenja v letalski industriji Velike Britanije in Amerike skušajo odpraviti nedostanke na razne načine. Eden izmed načinov so nova vrsta nazaj upognjenih kril, ki zmanjšuje zračni odpor.

Ker letala na reakcijski pogon dosežejo največjo brzino v velikih višinah, delajo sedaj poizkuse predvsem v višinah 8000 in več metrov. Tu pa povzročajo pregrevanje močni in sunkoviti zračni tokovi in zato skušajo ojačiti gradnjo letal, da te sunke lahko brez nevarnosti prenesejo.

Največ si graditelji novih letal na reakcijski pogon obetajo od tega, da bodo ta letala v mnogih primerih lahko opravila namesto enega — dva poleta dnevno in se čutno na ta način obratovali stroški občutno zmanjšali.

Iz našega slovstva

25.

Za »Ljubljanski Zvon«, »Slovana« ter »Dom in svet« je napisal več črtic, povesti in novel. Od vseh so se mu najbolj posrečile črtice. Funtek je izdal tudi nekaj mladinskih knjig, ki jih je predvsem šolska mladina z veseljem sprejela. Razen pesnikovanja in pisanja črtic ter novel je poizkusil Funtek prodreti tudi v skrivnost dramatike. Kot zrel mož je napisal dramo »Tekma«, ki jo še danes večkrat uprizarjajo na slovenskih odrih.

Dokaj važen v zgodovini slovenskega slovstva je zgodaj umrl Ljubljčan, Fran Gestrin. Že kot gimnazijec se je oglasil v »Vrtcu«, kmalu tudi v »Ljubljanskem Zvonu« in »Slovanu«.

Kot pripovednik se je šolal najprej pri Jurčiču, o čemer pričajo krajše, precej romantične stvari v »Slovanu«. Razen pesnikovanja in pisateljevanja se je Gestrin ukvarjal tudi s prevajanjem. V rokopisu je zapustil okrog trideset prevodov dramskih in opernih besedil. Prevode iz češčine, ruščine, nemščine in francoščine je objavljaval v »Slovenskem Narodu«.

V »Ljubljanskem Zvonu« je sodeloval tudi pesnik beneških Slovencev Ivan Trinkanec-Zamejski. Pozneje sta prinašala njegove pesmi tudi »Slovan« in »Dom in Svet«. Pesnik jih je na nasvet Simona Gregorčiča zbral in izdal leta 1897. v Gorici pod naslovom »Poezije«. Trinkanec je zelo važen kot prevajalec iz slovenščine in drugih slovanskih jezikov v italijanščino. Prevedel je tudi nekaj Prešernovih in Gregorčičevih pesmi. Veliko je pisal Trinkanec o svoji domovini Beneški Sloveniji in sicer v slovenščini in italijanščini. Izdal je tudi nekaj modroslovnih razprav.

Pesnika realista, ki sta se dvignila visoko nad svoje sovrstnike sta Pagliaruzzi in Aškerc.

Josip Pagliaruzzi-Krilan je bil pravnik in ugleden posestnik v Kobaridu. V teku svojega kratkega

življenja je objavil le malo del. Bogata zapuščina pa kaže, da je bil Pagliaruzzi morda eden naših najbogatejših pesnikov. Najbolj svojska je Krilanova politična pesem. Njegova epika zajemlje največ iz zgodovine balkanskih Slovanov (»Smrt carja Samuela«). Pesnik je dobro poznal srbsko narodno pesem, pa tudi umetne srbske in hrvaške pesnike. Zelo visoko je cenil tudi slovensko narodno pesem.

Eden izrazitih mož te dobe je pesnik Anton Aškerc (1856—1912) iz Globokega pri Rimskih toplicah. Gimnazijo je dovršil v Celju, nato pa je brez pravega poklica vstopil v bogoslovje. Po dovršenih študijah je kaplanoval po raznih krajih Spodnje Štajerske. Ker je zaradi svojega posebnega mišljenja in odtujenja od vere prišel v nasprotje s predstojniki, je zaprosil za upokojitev. Ljubljanski župan Hribar, ki mu je bil po mišljenju zelo blizu, mu je preskrbel službo magistratnega arhivarja. Novo službo je nastopil Aškerc sredi 1898. leta in jo vršil do smrti. O počitnicah je mnogo potoval po tujih državah in si je tako ogledal vse slovanske dežele.

Aškerc je pričel resneje pesnikovati šele kot kaplan. Njegove lirске pesmi so predvsem izpolnjene z domoljubnimi in ljubavnimi motivi. Ko je za 2. letnik »Ljubljanskega Zvona« poslal »Slikarjevo sliko«, ga je pričel Levec, ki je bil takrat urednik lista, vzpodbujati k delu in mu svetovati. Aškerc je bil v tisti dobi za nasvete zelo dostopen. Ob marljivem študiju zlasti srbske narodne pesmi so mu nastajale krepke epske pesmi. Predvsem pa se je razvil pri baladah. Svoje pesmi je objavljaval v »Zvonu« pod psevdonimom Gorazd. Snov je zajemal iz slovenske zgodovine in narodnega pripovednega zaklada. Zelo znane so njegove pesmi kot: »Kronanje v Zagreb«, »Ponočna potnica«, »Anka«, »Svetopolkova oporoka«, »Mutek Osojski« in druge.

Duh, ki je vel iz nekaterih, zlasti poznejših Gorazdovih pesmi, je Mahnič neprijetno dirnil. Ker je dognal, da se za Gorazdovim imenom skriva duhovnik, je njegove pesmi še srditeje napadel.

Aškerc napad ni potrli kot Gregorčiča, temveč je le razveljaval njegovo kljubovalno žilico. O veliki noči 1890.

leta je izdal »Balade in romance«. Kritiki so jih sprejeli z različnim merilom, kakor je pač to odgovarjalo njihovemu političnemu in svetovnonazornemu prepričanju. Mahnič je zbirko odločno odklonil.

Vsled borbe, ki se je razvila med Mahničem in Aškercem, je pričela Aškercova pesniška vrednost toniti. Pesnik je postal glasnik »svobodomislecev« in vpil to, česar si sami niso upali na glas povedati. Izstopil je iz Cerkve in postal pobornik — Slovenske misli — društva, ki se je iz zapadne Evrope in Češke hotelo vsidrati v Slovenijo. Vsled njegove zaletlosti, ki naj bi bila po njegovem upravičena borbenost, so ga pričeli zapuščati tudi dotedanji somišljeniki. Mrznja zagrenjenega moža do vsake oblasti, cerkvene kakor tudi posvetne, je prehajala že v anarhizem.

Aškerc je kot urednik »Ljubljanskega Zvona« tudi njemu precej škodoval. Pod njegovim uredništvom se je moralo leposlovje umakniti razpravam, esejem in člankom. Urednik se je posebno trudil, da bi po svoje obravnaval socialna vprašanja. S svojim delom je prišel večkrat v nasprotje z mladimi in zdravimi Cankarjem. Cankar ga je zelo hudo prijel ob izdaji Kettejevih pozicij (1900), katerim je napisal nekaj »pokroviteljskih« uvod.

Iz obilnega Aškercovega dela je ostal sorazmerno majhen del kot vrednota. Za velikega pesnika ga predstavljajo skoro samo balade in romance njegove prve zbirke. Na tem področju do sedaj pri nas nima tekmeča. Čudovito je, kako plastično se vrste v njegovih baladah dogodki in osebe.

Aškerc je močno razširil novost naše epike. Kot realisti si je načelno dovolil obdelovati vsak motiv, ki ga nudi življenje. Dotedanjemu idealizmu in formalizmu sta se pri njem uprla tudi izraz in oblika. V Aškercovi epiki jima je glavna naloga poudarjati moč, borbenost in nepetost vsebine. Nešteto popotnih motivov je dodal Aškerc tudi naši liriki. Posebej je omeniti filozofsko liriko in izpovedi o zavesti pesnikovega realističnega poslanstva. Žal je velik del tega, kar je Aškerc napisal, le znak tragičnega propadanja Aškercovega umetnika in človeka.

(Dalje prihodnjič.)

Disana poljana

Anton Novačan:

VOLK

Zima je stiskala zobe. Visok sneg je zapadel vso planjavo, skoraj zasul je že vasio na griču, mečava pa ni hotela ponenati. Koče so zdihovala pod silno težo, tramovi so pokali in kmetje so se strahoma ozirali v neprodarno, temnosivo nebo. Sam Bog ve, od kod se je jemalo toliko snega; pet čevljev je ležal povsod naokrog, v hostah je lomil drevje, zametel ceste in steze in vsako gaz, pokrili gozdni potok, da je izginilo celo grmovje ob njegovih nizkih bregovih.

Vasica je bila zaprta, nihče ni upal na plan. Pet koč in trideset prebivalcev se je balo za življenje. Žagali so sneg z nizkih slamnatih streh. Podnevi so ga spravili, da ko si koče oddahnile, ponoči pa je znova zapal. V cunjastih kosmih se je valil z neba, vedno enakomerno, počasi, tiho, preteče.

Vaščani so se združili, živeli so kakor v zadruzi; nikoli ni bilo take sloge med njimi. Koče so se naslonile druga na drugo, zdelo se je, kako bi bila vasica ena sama hiša.

Pod večer, ko je izginilo še tisto malo svetlobe kakor pod dolgega dneva, je molilo pet družin za srečo in odrešenje, bolj za časno srečo, da bi minila huda zima, ko pa za večno izveličanje duš. Družine so klečale okrog mize ob bolnem svitu ojnate svetilke, iz vsake hiše je ječalo v temno noč: »Iz nadlog in težav reši nas, o Gospod!«

Nekega večera pa je zatulilo zunaj s strašnim, zateglim glasom: »Uuuueerr!« Strah je zamoril molitev, vsem so se oči zdrznile, obrazi pobledeli, srca zastala. In zopet je zatulilo, zdaj bliže in strašnejše.

»To je volk!« je rekel suhi Martin. »Bog se nas usmili!« Odložil je molek in hitel, da bi zapahnil večna vrata. Zunaj je znova zatulilo in koj nato se je začelo praskanje po vratih. Martin je odskočil in se vrnil prestrašen v sobo.

»Noter ne more«, je tolažil ženo, ki je stiskala dojenčka na prsi.

Volk je rožljaj po vratih, po stenah in se vzpenjal na okna. Svetloba ga je zabolala, odskočil je in se zadrževal dalje.

Drugo jutro so se zbrali možje pri Martinu in ugibali, kaj bi bilo storiti. Ker je bila nevarnost, da bi se jih pritepla v tej hudi zimi cela drhal, so sklenili, da pošljejo na občino po puško. Izvolili so Martina. Martin je vedel, da izbero njega, in se je odpravil. S težavo je gazil sneg, namesto v treh urah je prišel na občino v šestih. Občinski pisar je bil bahač in se je Martinu smejal: »Davno so ga že iztrebili iz naših krajev. Volk že ni bil, nemara pes, ki se je zatekel.«

Smejati se je in pisal dalje. Suhi Martin pa je užaljen stopil do župana in mu razložil, da bi rad puško. Župan je bil izkušen mož. Dal mu je puško in še obljubil, da bo povedal gospodi v mestu, naj pride volka lovit, brž ko se zjasni in mine silna mečava (= snežni metež. Op. ur.).

Martin je bil vesel in namesto šest ur je hodil samo štiri, zakaj imel je puško in vračal se je domov...

Doma so ga čakali možje in ženske, tudi otroci. Vsem je odleglo, ko so zagledali puško. Stisnili so glave in gledali, Martin je za poskušnjo ustrelil skozi okno. Močno je počilo. Ženske so se ustrašile, dedci pa so se smejali in dejali: »Puško imamo, kaj nam more volk!« Sklenili so, da bodo stražili: vsak večer, sosed za sosedom.

Prvi večer je stražil prvi sosed. Debelo se je oblekel, dobro obul in nataknil volnene rokavice. Dokler so koče svetlo mčikale, je hodil od okna do okna in s sosedi norce bril. Ko pa so luči ugasnile, je stopil dobri sosed na prag in stal z eno nogo v veži, z drugo pod kapom. Ni dolgo čakal. Zganilo se je nekaj tam v črnem gozdu in sosed je strahoma zaloputnil duri in zlezal na peč. Tisto noč je izginila uboge mu vaščanu svinja. Zjutraj so našli krvave sedove in težke stopinje do gozda.

V naslednjih nočeh je stražil drugi, tretji, stražil je tudi četrti sosed. Nobeden ni videl volka, nobeden ni streljal. Iz vaških staj pa je izginila koza, pogrešali so dva odojka in Martinovega psa je volk raztrgal. Tulil in zavijal ni več. Kakor bi vohal, da imajo vaščani puško, je prihajal grdi ropar potih, po polnoči menda, in je ukradel, kar mu je prišlo pod gobec.

A hujič od volka je bil strah, ki je obhajal vaščane. Le Martin je molčal, kadar so drugi kvasali neumnosti in strahopetno gledali. Še preden je prišla vrsta nanj, da bi stražil, je ponoči vstajal in poslušal. Zaman ga je žena prosila, naj leže in spi, ni se odmaknil od okna. Gledal je v temno noč in stiskal pesti.

Da, sovražil je volka kakor razumnega človeka, ki mu je storil krivico. Bolelo ga je, da ne da ubogi vasiči miru, ko je sama

in zapuščena sredi hude zime. Zakaj ne gre v dolino, kjer so bogate vasi in kjer bi laže utrpeli škodo? Tako je premišljeval in se grizel, a pri tem pozabljaj, da je volk volk in nič drugega.

Davno so že zaspali vaščani, ko je stal pred svojo koč s puško na rokah in gledal v noč. Nehalo je snežiti. Martinu se je zdelo, da se nebo dviguje; in res, kmalu je bil gozd pred njim tema zase: razločeval je bil valovaste vrhove dreves in sneg je pokazal svojo gladko beloto.

Martin se je zveselil, da se je zjasnilo. Vasica je rešena, je pomislil. Gazi napravo, v cerkev lahko pojdejo, v dolino med božje ljudi. Zopet bo mogoče delati v gozdu, podirati drevje in sekati drva, zaslužilo se bo za sol in tobak. In ko pride božič, ne bo ničesar manjkalo. — — —

Wladislaw Reymont:

Jesensko jutro na kmetiji

Jutranji svit je pobelil strehe in s sivo pojnavo zagrnil noč in obledele zvezde. Borinovo se je zganilo. Hlapec Jaka je zlezal s pograda in pogledal pred konjak: zemljo je pokrival srez, na vzhodu se je vžigala zarja in rdečila drevesne vrhove, zavite v ivje. Jaka se je z ugodjem pretegnil, nekajkrat zazelal in stopil v goveji hlev klicat Vidka. Pastirček je samo pridvignil zaspano glavo in šepnil: »Koj, Jaka, koj,« pa se stisnil nazaj pod odejo.

»Le pospi še malo, sirotek, le pospi,« je Jaka odnehal, ga pokrtil s kožuhom in odkrevljal. Pri vodnjaku se je umil, si pogladil z dlano redke, osivele lase in pokleknil na hlevski prag, da bi molil. Med molitvijo je vrgel neko reč proti pesjaku. Lapi v belo glavo. Pes je zarenčal, se zvil in spal dalje. »Kaj, do belega dne boš drnjahal, mrcina?« Vrgel je drugič in še tretjič: nazadnje je Lapa le prilezel iz utice, se zleknil in široko zazelal. Z rapom mahaje je sedel k Jaku ter se začel obirati.

Jaka je bil pridnih rok pa se je takoj lotil dela. Potegnil je voz iz kolnice in ga namazal, napojil konje in jim vrgel še sena, da so pohrzavali in tolkli s kopiti. Nato je prinesel iz senjaka steri, dobro zači-

V tem hipu so se mu ustavile misli. Nekaj se je zganilo tam v snegu, nekaj urnega, črnega. V Martinu je zavrelo in napel je petelina. Dvojce iskročih se oči mu je sijalo nasproti in Martin je sprožil. Strel se je razlegel v gluho noč in v stoterih odmevih umolknil v daljavi. Volk se je obrnil in zbežal. Martin je videl, da ni zadel, in jeza ga je popadla. Vrgel je puško proč in se v divjih skokih pognal za volkom.

Žena je prišla na prag in zavpila. Prilezli so sosedje iz koč, nekateri s svetilkami, nekateri s motikami in drugim orodjem. Preiskali so plan do gozda, a Martina niso našli. Klicali so na vse štiri strani, odgovarjal jim je odmev.

Tudi drugo jutro ga niso našli. A šli so za sledjo, ki je kazala v gozd in še dalje v globoko goščavo. Tam med nizkim bodičastim grmovjem so ga opazili. Ležal je na desni strani z vso okrvavljeno glavo in napetima, na dolgo iztegnjenima rokama. Krčevito sta objemali vrat velikemu volku in volk in Martin sta bila mrtva.

Volk mu je bil odprl žilo na vratu, zato pa ga je Martin zadavil. Globoko v kožuh so se mu zajedli dolgi, suhi prsti in komaj so jih razklenili.

njenih z ovsom, in jih vsul kobili, ki je stala v pregraji sama zase.

»Le hrustaj stara, le hrustaj, boš žrebička dobila.« Pogladil jo je po gobcu. Žival mu je položila glavo na ramo in ga s ščo prijazno grabila za lase. »Dopolodne bomo vozili krompir, pod večer pa pojdeva v gozd po steljico — ne boj se, steljica je lahka, ne boš se pretegnila.«

»Tebe bom pa z bičem, viš jo mrho, oves mu diši, nemarnežu,« je ošteval konja, ki je silil z gobcem med deskami skozi pregrajo v kobiline jasli. Tresnil ga je s pestjo po boku, da je odskočil in zarezgetal.

Jaka je stopil mimo njega in pogledal k žrebiči, ki je stala prav pri steni. Že od daleč mu je iztezala nasproti rjavo glavo z belo liso na čelu in rahlo pohrzavala.

»Tiho, mala, tiho. Le najej se, ker pojdeš z gospodarjem v mecto.« Zvil je pest sena in ji osnažil povaljani bok. Nato je krenil k svinjakom, da bi spustil prasce, ki so krulili. Lapa je hodil z njim in mu gledal v oči. »Ali bi ti tudi, kaj? Na, tu imaš kruha.« Pes je kos popadel in pobegnil z njim v svojo utico, ker so se svinje že zapodile, da bi mu ga vzele.

Ščebetavi vrabci so se z vriščem zagnali v hlev in predrzno planili nad jasli. »Kako

so pametni ti cigani!« je momljaj Jaka. »Tak ptič, pa mu Gospod Jezus daje razum, da ve, kje najde hrano. — Mir, Lapa, naj se poživijo in si pomorejo siromaki, saj bo tudi nanje pritisnila zima.« Miril je psa, ko je hotel skočiti in pregnati tatiče.

Za njimi so zavavskale pred pragom kokoši. Veliki, rdeči petelin je previdno pokukal naprej, se umaknil, zamahnil s peruti in kukuricnil; nato je drzno skočil čez prag h košari, polni ovsa, za njim pa še putke. A niso se še utegnile nazobati, ko se je gagajoč prizibala jata gosi, sikaje so vile bele vratove ter iztezale rdeče kljune preko praga.

»Poženi jih, kuža, poženi! Steple se bodo, grdobe.«

Lapa jih je res napodil, da se je vzdignil vrišč, piskanje in prhutanje in je letelo perje kakor iz raztrgane pernice. Ves zasopel se je vrnil, moleč jezik iz gobca, in veselo cvilil.

Medtem je vzšlo sonce in pozlatilo srez, vžgalo luči v vodah in oknih. Jaka je odkrevsal Vitka budit.

»Sonce se je prikazalo — treba bo gnati krave napajat!«

Vitek je nekaj mrmral, se branil in tiščal še globlje pod kožuh, nazadnje pa je le vstal in postaval trdno in zaspano po dvorišču. Slednjič je prinesel lestvo, zlezal pod kap in pogledal v lastovičja gnezda, v katerih je bilo nekako tiho.

»Pa ne da bi bile zmrznile, ka-li?«

Narahlo je pobral premrle ptičke in si jih zdelal v nedrje.

»Slišite, Jaka, mrtve so!« Tekel je k hlapcu in mu kazal otrdele živalce. Jaka je vzel eno v roko, jo nastavil na uho, ji pihnil v oči in rekel: »Odrevene so, ker je mraz pritisnil. Da neumnice še niso odletele v tople kraje!« In šel je po svojem opravku.

Vitek pa je sedel pred hišo na kraj, kamor je že segalo sonce in oblivalo pobeljene stene, da so se že tudi muhe sprehajale po njih. Jemal je izra srajce ptička za ptičkom, kakor se je kateri ob njem ogrel in premaknil. Dihal je vanje, jim odpiral kljunčke in jih pojl s slino, dokler niso spregledale in sišile od njega. Nato je z desnico oprezoval po steni, ujel po kako muho, krmil lastovice in jih izpuščal.

»Le letite k materi, letite!« je šepetal in gledal, kako so posedale po slamnati hlevski strehi, si ravnavale perjice in ščebetale kakor v zahvalo. Lapa je sedel pred njim na zadnjih nogah in zdaj pa zdaj zadovoljno zacvilil. Kadar koli je odletela ptica, se je pognal dva, tri skoke daleč za njo pa se vrnil zopet na prežo.

»Kajpak, veter na polju ujemi!« je mrmral Vitek in se odpravil proti hlevu.

O dečku, ki je lagal

V zvezi s šolo je zavladalo že marsikdaj na Slovenskem razburjenje, ne samo danes. Poslušajte, kaj se je zgodilo nekoč v Cerknici.

Na sodniji je bilo veliko razburjenje. Razpisana je bila razprava o učiteljici, ki je kaznovala otroka, da so se mu poznale klobase na hrbtu, na stegnu in ne vem kje še vse je našel zdravnik telesne poškodbe. Učenec je bil sin nekega vaškega veljaka, ki je bil član krajevnega šolskega sveta, mesar ali kaj, odbornik pri okrajnem cestnem odboru in še pri marsikaterem društvu, ki se je dobro poznal z vsemi generalnimi ravnatelji v Ljubljani. Z eno samo besedo: bil je prvi vodilni mož v vasi.

In zdaj je bila razprava o sinu takega moža in razprava proti učiteljici, ki si ni upala ubiti muhe, ne bolhe in ki jo je miš spravljala v obup vsako noč. Imela je namreč tako stanovanje, da so spodaj igrali harmoniko, zgoraj nad njo — v podstrešju mislim — so se podile podgane. Res, miši niso imele drugega mirnega kotička kot njeno sobo. Zdelo se je, da dobro poznajo srce mlade učiteljice, in so se naselele z vsem pohištvo, z vso žlahto in vsemi nayačami. Učiteljica je bila obtožena, star pisarniški uradnik je zastopal državnega tožilca in predlagal, naj se kaznuje po zakonu. Sodil je vso brkljarijo sodnik Avsec. Že prej je v gostilni zvedel od nadučitelja Kabaja za vso zmešnjavo. Kabaj se je čudil, da ne verjame, da bi taka nežna deklica pokazala tako okrutno stran pri svojem značaju. Če pa ga je nabila, ga ni zastonj, in zahvali naj mali grešnik Boga, da ni bilo takrat še njega. Kajti on bi mu pokazal in dal vetra!

Na zatožni klopi je sedela učiteljica. Obupana, zmedena, brez glave. Zaradi te stvari je imela že sitnosti, velike sitnosti z okrajnim šolskim svetom. Nadzornik jo je sukal in gnjavil kot zavrženo dušo. Sklenila je, da bo vsemu pritrdila. Če bodo rekli, da je koga ubila, bo rekla da ga je.

In so začeli. Učiteljica je povedala, da je rojena in da je njen oče Gregor, njena mati pa Gredol. Dekliško ime, prosim! Prebrali so obtožnico in začeli zasliševati obtoženko. Pri prvem zaslišanju je trdila, da

je fantka udarila na rahlo in samo enkrat, zdaj si lahko izvedel od nje, da ga je večkrat in ne samo s šibo, temveč s palico.

»Kje ste pa imeli palico?« je vprašal sodnik.

»Samo pri nas v 4. razredu jo imamo!« se je oglasil hripavi glas nekega dolgina v ozadju.

»Kar tiho in za pričo pridi!« je dejal sodnik.

»Tu stoji, rekli ste, da ste ga udarili samo enkrat!«

»Saj ga tudi je!« je zavreščalo iz malih poslušalcev. »Enkrat in s šibo!«

»Mir!«

»Kaj bomo tiho, če je pa res!« je dejal zbor.

»Dobro!« je dejal sodnik. »Zdaj pa povej, kolikokrat: trikrat ali petkrat?«

»Petkrat! A v šoli se ne sme tepsti!« je rekel veljakov sin.

»Samo enkrat!« je zavreščal zbor.

»Kdo je povedal, da se ne sme tepsti?«

»Tata! Naš tata bo že pokazal, ali se sme!«

»Prav, prav! Res je, v šoli se ne sme tepsti, tudi iz šole domov se ne sme nihče pretepati, samo doma smejo tepsti starši.«

»Saj nismo neumni, da bi povedali, da smo bili v šoli tepeni!« se je oglasil debeli glas doraščajočega dečka.

»Kolikokrat si bil torej tepen?« je vprašal sodnik.

»Enkrat!« so zavpile »srake«.

»S palico ali s šibo?«

»S palico!« je dejal fantek.

»Saj je nimamo!« so drobili »vrabci«.

»Mir in tiho!« se je navidez razjezil sodnik.

»Mir, žerjavi! Vidiš, ti sam dobro ne veš. Palice učiteljica nima, to vem tudi jaz, udarila te ni petkrat, to veš dobro ti, zato povej lepo po pravici, kje si se takrat tepel. Kako je pa bilo takrat na cesti?«

»Namlitili smo ga!« se je oglasil hripavi glas. »Pretepli smo ga, ker je tiščal, da se njegov oče že marsikoga naučil, da se pozna s tem in onim in da je že marsikakšnega učitelja ugnal. Pretepli, pa ne s palico, s polenom. S polenom!«

In dolgin je povedal, da mu je lepela kri

na licu in tudi šepal je. »Slišali smo, da je šel k zdravniku. Že dolgo nisem tako od srca udaril!« se je pohvalil.

»Zakaj tako?« je vprašal sodnik fantka.

»Ker se nisem upal doma povedati resnice.«

»Prav!« je rekel sodnik. »Zdaj pa še oče.«

Prišel je veljak in porožljaj s svojo mesarsko verižico. Sodnik mu je rekel, da mu je že vse jasno. Veljak pa je hotel za vsako ceno pričati, češ se bo vsaj izvedela resnica.

Učiteljico so oprostili, »ker so udarci izvirali iz pretepanja na poti iz šole«. Veljak se je rotil, da bo stvar gnal naprej. »Se bo že pokazala pravica!« Sodnik je svetoval, naj fanta doma dobro pretepe, sicer ga bo sin še obrcal. Učiteljici pa so svetovali, naj gre drugam.

Možak je vpil in razsajal še zunaj sodnije, češ, boste videli pravico!

Še preden je šel sodnik iz Cerknice, je fant že obrcal očeta.

»S pravico!« so rekli vsi pametni ljudje.

Za poslitev

Orožnik je zalotil potepuha, sedečega na bregu ob potoku, s trnekom, na katerega je pravkar natikal črva. —

»Ali ne veš, da je ribariti prepovedano,« ga je nahrulil.

»Saj ne ribarim,« je odgovoril brez bojazni ter se obenem izživajoče namuznil. —

»Kaj pa delaš?« Orožnik ga je pogledal prav od blizu. — »Črva kopljem,« je odvrnil porogljivo.

Za radiljubega zdravja

Brentež (debel veleposestnik): »Pasja noga, čuden recept! Zdravnik mi je ukazal, da moram zaradi ljubega zdravja sežagati vsaj štiri sežnje drv.« (Hlapcu) »Jaka, pomagaj mi in hiti, da bom prej zdrav!«

Šklepetanje z zobmi...

Zdravnik: »Ali so vam zobje kaj šklepetali, ko ste imeli prvi napad?«

Gospa (že bolj v letih): »Ne morem vam povedati gospod zdravnik. Imela sem jih na nočni omarici.«

Razlika

Žena možu: »Ko sem bila še dekle, si mi dostikrat dejal, da me imaš tako rad, da bi me kar snedel. Zdaj pa, če najdeš le en moj las v juhi, bi mi najrajši že krožnik v glavo zagnal.«

Neodgovorno obnašanje

V LUČI PSIHOLOŠKEGA POMENA

Vsakdo ima nekaj pojma o tem, kar imenujemo neodgovornost. V sedanjem času ne more skoraj nihče uiti povodom in nevarnostim, ki jih izzovejo neodgovorni ljudje. Je na tisoče dogodkov, ki jih povzroča le neodgovornost. Če bi hoteli analizirati ta pojav človeške nepopolnosti, bi morali proučevati neodgovornega posameznika ter dognati vzroke njegovega neodgovornega zadržanja in iskati možnosti za premaganje istega.

Kot neodgovornega za svoja dejanja označujemo nekoga, ki iz brezskrbnosti, iz sebičnosti ali kakršnih koli drugih vzrokov zanemarija dolžnosti napram samemu sebi ali napram svoji družini ali človeški družbi. Če se poslužimo bolj psihološke (dušeslovne) terminologije, tedaj bomo opazili, da ni psiha neodgovornega človeka v stanju izpolniti zahteve realnosti in da tak človek beži nekam v svet fantazij, ki od njega ne zahteva nobenih naporov več.

Vsak normalen človek ima gotovo mero odgovornosti ali dolžnosti, počenši od otroka, čigar prva dolžnost je čistoča, torej dolžnost napram samemu sebi in za lastno korist, pa do odraslega človeka, čigar dolžnosti so številne in najrazličnejše. Če otroci ali odrasli ne izpolnjujejo dolžnosti, ki jih imajo napram človeški družbi, tedaj morajo kot posledico tega utrpeti gotovo mero neprijetnosti. Kazen, ki jo naloži varuhinja otroku zaradi njegove nečistoče, je eden izmed njegovih prvih spopadov z realnimi stranmi življenja.

Abnormalen človek pa pogreša smisla za odgovornost. On živi v nekakšnem prividu in drugi naj nosijo odgovornost za njegova dejanja. Vsekakor pa ne manjka vsem abnormalnim ljudem čut odgovornosti. N. pr. slaboumnosti, ki pa posedujejo gotovo stopnjo smisla za odgovornost, se lahko nauče opravljati lažja opravila.

Če nekdo prevzame odgovornost za svoja dejanja, tedaj to pomeni, da živi življenje, ki je v skladu z realnostjo, medtem ko nezmožnost, nositi to odgovornost, sliči nekakšnemu begu iz resničnega življenja v svet fantazij.

Za normalnega bi torej smatrali človeka, ki realno misli za razliko od onega s fantastičnim mišljenjem.

Marsikateri človek izpade pri eni ali pri večih prilikah iz realnosti. Vzrok lahko tiči tudi v tem, da je bila moč njegovega lastnega jaza zrahljana zaradi duševnih bojov, žalosti ali bolezni. V tem slučaju se kaj lahko zgodi, da ne more kljubovati težavam življenja, zato se raje poda v svet fantazij. V nekaterih slučajih je morda odgovornost pretežka za dotičnika, to se pravi ona ni v skladu z odgovornostjo, ki bi jo njegov jaz lahko nosil.

Če človek »skup pade« vsled nervoznosti, kar se danes čestokrat dogaja, je to za mnoge le najlažji izhod iz kakšne pretežke odgovornosti. Če gre pri tem za resnično obolenje, na to vprašanje lahko odgovori samo izkušen zdravnik.

Smatra se, da gre človek skozi različne stopnje neodgovornega obnašanja in čisto se pojavi kakšna teh stopenj v razvojni dobi. Zrelostna doba privede, kakor je znano, mladega človeka v nekakšen položaj nepetosti in on se uravnovesi čisto šele, ko je dosegel zrelost. Po drugi strani pa kažejo mnogi ljudje, čeprav jih smatramo kot normalne, vse svoje življenje višjo ali manjšo stopnjo neodgovornosti. O teh pravimo, da »stalno odpovedo«. Zunanji vplivi igrajo manjšo vlogo v življenju človeka, kot se je nekdanj smatralo. Dejanja človeka brez čuta odgovornosti določajo ponavadi njegove podzavestne želje. Človek, ki v svojih podvigih stalno odpove, goji najbrž že podzavestno željo, da bi ostal še nadalje brez uspeha in se boji odgovornosti, ki bi mu jo naložil kakšen uspeh. Toda spoznal tega ne bo skoraj nikoli, temveč bo iskal vzroka svojim neuspehom pri soljudih in v trenutnih razmerah. V to področje spada tudi pojem o usodi, kateri marsikdo v praznovernih prividih pripisuje vso odgovornost, kateri bi se hotel na ta način izogniti.

Ljudje, ki so obremenjeni s takšno neodgovornostjo, trpijo največkrat na nervoznosti. Nervozen človek, ki beži iz resničnosti v kraljestvo fantazij, najde tam občutek pomirjalne sile, ki mu v resničnem življenju manjka. V onem svetu, ki si ga je sam ustvaril, se počuti kot gospodar svoje usode. Vzroke je iskati že v detinstvu.

Otrok, ki počiva v materinem telesu in se lahko premika, se hrani brez lastnega napora od matere. Že rojstvo samo pa pomeni za malo bitje prvo srečanje z resničnostjo življenja. Po rojstvu pa se v glavnem nahaja v svojem prejšnjem stanju: namreč dojenčka lepo zavijajo, zazibljejo v sen in ga nahranijo brez njegove

ga truda, saj je sesanje avtomatično gibanje. Vse njegove želje se izpolnijo in ponavadi tvori otrok središče družine. Šele pozneje nastopijo prve težave, ko se otrok sooči z zunanjim svetom ter včasih izbruhne v srd.

Po mišljenju psihologov se nanašajo prestopki normalnega obnašanja v gotovem smislu na otroško dobo. Če ne stopa otrok iz ene dobe v drugo na naraven nesporen način, se pri njem pojavi zastoj, ki je čisto izhodna točka za nervoznost pozneje, ko je že zrasel. Psiholog Freud označuje ta pojav kot neko stopnjo narcizma. Po grški pravljici je bil namreč Narcis lep mladenič, ki je opazoval svojo sliko v vodi in se zaljubil sam vase: bil je ljubljen in je ljubil istočasno. V svojem nagnenju se zato

pi tak narcistično nastrojen človek sam vase, on zadostuje sam sebi in se vedno vrača k samemu sebi. Autoerotično nastrojen narcistični človek je čestokrat nagnjen k homoseksualnosti. Tudi psihični zapletljaji, kot blodnja po fantastičnih podvigih ali domišljija o zasledovanju, se opirajo na bazo narcizma. Če je torej kakšen človek predvsem narcističen ali sebičen, se more določiti le v posameznih slučajih. Egoist osredotoči svoja neseksualna zanimanja na samega sebe, toda to še ne vodi k nervoznosti. V mnogih slučajih nervoznosti gre prav tako za narcistična kakor tudi za egoistična nagnjenja.

Ker tvori narcizem bržkone prvotno stanje človeštva, ga ni mogoče popolnoma preprečiti.

Kako vlagamo cele paradižnike

Vlaganje (konzerviranje) celih paradižnikov ne zahteva nobenih drugih priprav kakor umivanje celih paradižnikov. Če uporabljamo za to kozarce za vlaganje, je najbolje, če vzamemo litrske kozarce. V ta namen so najbolj pripravljeni kozarci s pokrovi in vse vrste večjih patentnih kozarcev.

Paradižnike lahko vkuhavamo na dva načina: v štedilniku ali pa v posodi za vkuhanje.

Če vkuhavamo v štedilniku, operemo najprej kozarce in položimo pokrove in gumijaste obročke v posodo z mrzlo vodo. Seveda smo se morale najprej prepričati, da so v redu. Izbrane sadeže — ti ne smejo biti nič obtolčeni ali nagniti niti preveč mehki — operemo in z njimi napolnimo potem vse kozarce do vrha, ker vsebina potem nekoliko pade, se skrči. Na pločevino položimo potem azbestno ploščo, debelejšo desko ali debel papir, položimo na to kozarce in jih potisnemo v pečico štedilnika. Kozarce smo seveda prej pokrili s pokrovi. Če bi tega ne storile, bi izgubili na vrhu ležeči paradižniki svojo lepo rdečo barvo.

»Kako vroča pa naj bo pečica?« boste vprašale sedaj. Pečica naj ne bo bolj vroča kakor 115 stopinj. Kozarce pustimo v pečici najmanj eno uro in pol, ker bodo paradižniki potem gotovo dobrega skuhanja. Medtem, ko se paradižniki kuhajo v pečici, pa pripravljamo kuhano raztopino soli iz 1 1/2 litra vode in 14 gramov soli. Tudi gumijaste obroče in zaponke kuhamo 15 minut. Ko so paradižniki skuhanji v pečici, vzamemo kozarce s pomočjo suhe cunjice iz pečice in jih postavimo na leseno podlago. Vsak kozarec napolnimo s solno raztopino

do vrha, položimo gumijaste obročke in pokrovice na kozarce in jih zapremo s pomočjo zaponk. Tako zaprte kozarce pustimo en dan stati. Drugi dan vzamemo s kozarcev zaponke ali druge stvari, s katerimi smo pač zaprli kozarce prejšnji dan in preizkusimo trdnost pokrovov s tem, da jih primemo na robovih in vzdignemo kozarec. Če pokrov drži, ne pušča zraka, je vse v redu in kozarce postavimo lahko v jedilno shrambo.

Oglejmo si sedaj še drug način vkuhanja celih paradižnikov.

Če hočemo sterilizirati paradižnike po drugem načinu, jih steriliziramo v posodi za vkuhanje. Ta posoda mora biti tako velika, da sega voda preko vseh kozarcev. Na dno posode položimo zložen papir ali zloženo cunjico, da nam kozarci ne popokajo od vročine. Kozarce v posodi napolnimo do roba z opranimi paradižniki in jih polijemo z mrzlo slano vodo, da so kozarci polni. Za tem zapremo kozarce. Sedaj pa pazite! Kozarce v posodi položimo tako, da se ne dotikajo strani posode in ne drug drugega. Posodo, polno kozarcev, nato pokrijemo in počasi segrevamo, tako da prične voda vreti čez kako uro in pol. Pri tej vročini pustimo kozarce potem eno uro in pol, nakar prenehamo z naganjem drv na ogenj. Pozneje vzamemo kozarce iz vode. Najbolje je, če odstranimo najprej vročo vodo s kako majhno posodo. Kozarce dobro zapremo in jih pustimo, da se ohladijo. Naslednji dan preizkusimo trdnost pokrovov na isti način, kakor smo storile to pri prvem načinu, katerega sem zgoraj omenila. Če pokrovi ne držijo, je treba še enkrat ponoviti vse priprave ali pa porabimo paradižnike v naslednjih dneh.

Kurivo v gospodinjstvu

Kot gorivo rabimo običajno drva in premog. Drva za kurjavo so boljša, čim gostejša in trša so in čim bolj so suha. Pri nas na Koroškem pridejo najbolj v poštev mehka drva, ki morajo biti za štedilnik in navadno lončeno peč kratko nažagana (kakih petnajst centimetrov), to pa zato, da jih lahko naložimo križem.

Gorilno vrednost je treba prav posebno v teh časih dobro izkoristiti. Štedenje kuriva je odvisno od graditelja kurilnih naprav in od tistega, ki kuri. Dobra gospodinja mora vedeti, kakšen mora biti štedilnik in dobra peč. Dalje se mora spoznati na vrednost kuriva in vedeti, kako je treba kuriti, da po nepotrebnem ne trati denes tako dragocenega kuriva. Zračunati mora naprej, koliko toplote bo rabila za nameravano kuho, ne sme si pripraviti večjega ognja, kot ga bo rabila, potruditi se mora, da vso toploto, ki si jo je v štedilniku pripravila, dobro izrabila.

Zato, drage gospodinjice, posvečajte vso pažnjo kurjavi, predvsem pa pazite, da boste imele štedilnike in peči vedno v redu!

Da dosežemo polno izogrevanje, je potrebno, da gorivo gori s presežkom zraka. To se pravi, da ognju dovajamo več kisika, kot je za vezanje z ogljikom potrebno, to pa zato, da kisik pride pri gorenju do vsakega delca ogljika in da ne ostanejo neuporabni delci v oglju. Toda tudi prevelik presežek zraka je škodljiv, ker z veliko naglico žene v dimnik segreti zrak in tople pline, ki se tvorijo pri gorenju. Tako se izgubi mnogo toplote. Važno je, da pridejo plini že ohlajeni in izrabljeni v dimnik. V zadnjem času se polaga pri zidanju ognjišč in peči velika pažnja na to, da se toplota v njih dobro izrablja in da se kurilni plini prehitro ne ohladi. Zato svetujemo vsem »skrbiteljnim« gospodinjicam, da dajo popraviti štedilnike in peči, čim opazijo, da imajo na-

nem prepihu si lahko pomagamo s tem, da zapremo z zapahom odhod v dimnik, ali pa popolnoma zapremo vratca pepelnika. Pri prav hudem prepihu zapremo oboje, posebno če hočemo ohraniti toploto na isti višini. Pri premajhnem prepihu se najprej prepričamo, če nista morda dimnik ali peč zamašena s sajami ali pepelom. Če ni to, potem je pač kak drug nedostatek, ki ga pa mora ugotoviti in popraviti strokovnjak.

Če hočemo zakuriti v štedilniku, mora biti iz njega odstranjen ves pepel in ostanke neuporabljenega kuriva. Predno podkurimo, moramo skrbeti, da je nalit kotel za vodo. Na štedilnik postavimo tisto jed, ki se mora najdalj kuhati. Trske in drva morajo biti dobro posušena, da se raje vžgejo in da dajo več toplote. Najbolje je zakuriti s trščicami, ker od papirja se napravi na rešetki pepel, ki ovira dotok zraka do kuriva. Ko so drva že zagorela, naložimo debelejša polena ali pa premog, ki ima velikost jajca ali pesti. Ko začne na štedilniku vreti, je najbolje da zapah nekoliko zapremo. Potrebno je, da se nahaja kurivo po vsej rešetki, drugače je dotok zraka premočan. Ko imamo štedilnik dovolj razgret in v gorišču dovolj žerjavice, zapremo dotok zraka skoro popolnoma, da si ohranimo toploto. Če vidimo, da ne bomo shajali do konca kuhe, moramo paziti, da naložimo ponovno na kurišče, predno se nam prične ta ohlajati. Težko je postavljati stalna, podrobna navodila za kurjenje, kajti treba se je ravnati po vsakovrstni potrebi. Štedilnik zahteva veliko pažnje in veliko dobre volje. Če pa se bomo ravnale po teh navodilih, nam ne bo treba s strahom gledati v prazne košare, kajti tudi pri majhni količini dodeljenega kuriva bomo s smotrnim kurjenjem izhajale. Isto velja tudi za kmečke gospodinjice. Če tudi ima kmet svoje gozdove, vendar porabi dosti truda in časa za pripravljanje in dovažanje drv na dom. Kakor pri ognjišču je treba tudi pri pečeh gledati na to, da so pravilno zgrajene. O tem se bomo pomenile prihodnjic. Mojca

Gospodinja pripravi se na setev zelja

S prihodom jeseni v naše kraje pride tudi čas, ko bo treba misliti na setev spomladanskega zelja, ki nam bo prišel v zgodnjih pomladnih mesecih v prihodnjem letu zelo prav, ko bomo morale postaviti svojim domačim na mizo kako svežo zelenjavo. Naj vam dam nekaj nasvetov za to setev? Poglejmo torej, kaj moramo storiti.

Gredica za spomladansko zelje naj bo postavljena na kakem prostem prostoru; podlago zato je treba najprej dobro premetati in potem s pridevkom male količine apna zopet dobro potlačiti. Nato naredimo v razdalji 30 cm 2 in pol cm globoke brazdice. Če je zemlja presuha, jo je treba pred setvijo nekoliko ovlažiti. Sejmo zelo na redko, da bomo dobile čim bolj močne sadike. Ko smo to storile, glejmo, da bodo tla kolikor mogoče ravna, ker služi jo vzbokline v zemlji za skrivališče raznemu mrčesu, katerega pa ne hočemo gojiti. Najčedeše pustimo rasti na tako posejani gredici nekoliko trave, da daje ta zemlji potrebno vlago in da ščiti zeljna zrna pred pticami, ki bi jih drugače pobrale in me bi spomladni zastoj čakale na zelje.

Koncem meseca septembra ali oktobra so zeljne sadike tako velike, da jih lahko presadimo v zimsko gredico. Najbolj pripravne gredice za to so one, ki smo jih prej imele za čebulo ali krompir. Te vsebujejo namreč dovolj gnojila, da z njim prehranjuje zeljne sadike skozi vso zimo. Pa še nekaj. Če smo vsadile zeljne sadike v gredico, na kateri smo gojile prej čebulo, je treba sedaj to gredico oziroma zemljo na tej gredici prekropati. Pri prejšnjih gredicah za krompir pa postopajmo tako, kakor smo postopale pri pripravi gredice, ko smo šele sejale, vendar naj bodo brazde sedaj nekoliko bolj razmaknjene, recimo za kakih 45 cm. To pa zato, ker bo zelje imele večje glave, ki pa ne smejo druga drugo izpodrivati. Če smo posejale, oziroma zasadile zelje manjše vrste, potem so sadike lahko oddaljene druga od druge le kakih 20 do 25 cm. Pri vrstah poznega zelja je vsekakor bolje, če so sadike oddaljene druga od druge 45 cm. Dobro je pri teh vrstah zelja, posebno še v hladnejših krajih, če zavarujemo vratove zeljnatih glav z nekóliko zemljo.

Toliko torej o setvi in gojenju zelja za spomlad. Želim vam obilo uspeha.

Poleg splošnega klica: »Vsakemu košček kruha!« se nam zdi za človeka in njegovo človečanstvo še nujna potrebna zahteva: vsakemu košček doma. To pa je več, kakor »vsakemu košček strehe nad glavo«, kakor je tudi samo delo več od kruha, ki ga zasluži.

Za naše gospodarje

Z iste njive — več pridelkov

Danes toži cel svet o pomanjkanju žita. Glavna skrb vlad celega sveta je, kako zagotoviti prebivalstvu vsaj najpotrebnejša živila. Zato tudi ni nič čudnega, da se vsi pogledi in vse misli pri tem najprej in nazadnje vedno obrnejo k kmetu, ki ta živila proizvaja. Vsi zahtevajo od kmeta, naj pridelava čim več živil, da jih bo mogel čim več oddati.

Pa tudi kmet sam premišljuje, kako bi ugodil zahtevi po vedno večjih pridelkih. Saj mu je nemogoče poljubno zvišati obdelano površino, ker je površina njegovih njiv in travnikov omejena, ravno tako pa tudi ne more spreminjati preveč travnikov v njive in tudi ne more vseh njiv zasejati s pšenico, ržjo in oljnatimi rastlinami ter zasaditi s krompirjem.

Pri tem se nam vsiljuje misel, ali ne bi bilo mogoče na isti površini več pridelati, saj je to skoraj edini izhod. V knjigah beremo, da pridelajo kmetje v nekaterih državah na isti površini več, mnogo več, kakor pa pridelajo kmetje pri nas. Zakaj more na njivski površini enega hektarja pridelati kmet na Danskem povprečno 30,2 centa, na Holandskem 29,5 centa, v Belgiji 26,9 centa, na Švedskem 23,4 centa, v Švici 22,9 centa in na Češkem 17,5 centa, v Avstriji pa samo 16,5 centa pšenice? Zakaj pridelava kmet v nekaterih deželah v Avstriji lahko več kakor 16,5 centa pšenice na enem hektarju, na Koroškem pa samo 12 do 14 centov pšenice? In zakaj so na Koroškem spet ravno okrajji v južnem delu dežele oni, ki pridelajo najmanj pšenice na površini enega hektarja? Gotovo morajo biti zato posebni razlogi.

Pri nas zelo radi mečemo vso krivdo za nizke pridelke na slabo zemljo. Res je, da je zemlja v slovenskem delu Koroške vsaj v glavnem slabša kakor pa vadinoma v severnem delu Koroške. So pa tudi v slovenskem delu Koroške okoliši, kjer je dobra zemlja.

Zato krivde za slabe pridelke ne smemo iskati samo v slabi zemlji. Saj gotovo tudi Švica, ki ima našemu še najbolj podobno podnebje, nima samo prvovrstne zemlje, vendar so pridelki v Švici na površini enega hektarja večji od naših.

Na dobro žetev v glavnem vplivajo: obdelava in priprava zemlje pred setvijo, kakovost semena in zatiranje različnih škodljivcev.

To so glavni trije činitelji, ki vplivajo ugodno ali pa slabo na višino pridelkov in vse te činitelje ima kmet nekako v roki, to se pravi, da more na nje vplivati.

Nikdar ne bo izročil kmet v popravilo precizno sestavljenega stroja ali pa dragocene ure navadnemu kovaškemu pomočniku. Ta tega ne more popraviti, ker tega ne zna, ker nima pravilne strokovne podlage in priprave za to. Dragoceno seme pa izroča večkrat kmet v slabo obdelano in slabo pripravljeno zemljo. Greh je to, greh še

posebno v današnjih časih, ker bo s take njive dobil kmet le nizke pridelke.

Tudi kmet sam ima danes velik interes na tem, da z enega hektarja njivske površine dobi čim več pridelkov. Ker je danes pri oddaji pridelkov v veljavi kontingentiranje, bo kmetu ostalo toliko več pridelkov, s katerimi more prosto razpolagati, čim več bo na isti površini pridelal.

Godnost zemlje

Namen vsakega obdelovanja zemlje je, dobiti na njivi grudičasto strukturo ali sestavo zemlje. To je ono stanje zemlje na njivi, pri katerem more dajati njiva največje pridelke, ako je v zemlji seveda zadosti hranilnih snovi.

Grudičasta sestava njivske površine je predpogoji, da postane zemlja za setev čim bolj godna. Pod godnostjo zemlje razumemo ono stanje rodne njivske zemlje, ko morejo vse sile v zemlji delovati v največji meri za čim večjo rodovitnost, za čim boljšo plodnost zemlje.

V godni zemlji je vse polno življenja, ki vpliva na tak razkroj in na tako pripravo hranilnih snovi, da jih more rastlina v čim večji meri črpati. Vse to se godi s pomočjo izredno malih najrazličnejših živih bitij, ki se zelo hitro razvijajo in razmnožujejo, ako so zato dani v zemlji ugodni pogoji.

Naloga kmeta je, da pripravi tem malim živim organizmom v zemlji čim boljše pogoje za razvoj. Take dobre pogoje pa more kmet pripraviti s pravilnim in zadostnim gnojenjem, predvsem pa s pravilnim obdelovanjem zemlje.

Velikih napak pri obdelovanju zemlje tudi še tako dobro gnojenje ne more nikdar popraviti. More pa dobro in pravilno obdelovanje zemlje pripraviti zemeljskim organizmom ugodne življenjske pogoje in more tako nadomestiti oziroma spopolniti pomanjkljivo gnojenje. To je važno zlasti danes, ko ne moremo dobiti zadosti umetnih gnojil.

Vse njive preorji jeseni!

Vse njive — tudi one za vigradne setve — morajo biti obdelane že jeseni. Kakor danes ne bi smelo biti več kmeta, ki ne bi preoral njivo, vsaj samo na plitvo in površno, takoj po žetvi, tako ne bi smelo biti danes več kmeta, ki bi čakal, da bo obdelal njivo za vigradne setve šele v vigradi. To se sme zgoditi res samo v izjemnih slučajih.

Zelo važno je, da zemlja pri vigradnem in poletnem obdelovanju ni premokra, ne prevlažna, pa tudi ne presuha. Ako je zemlja prevlažna, se maže. Ko se taka zemlja osuši, je gosta, kakor bi bila zbita, da jo tudi z brano in drugim njivskim orodjem ne moremo zrahljati. V taki zemlji se zelo težko in zelo polagoma razvijajo mala zemeljska živa bitja, in pridelki na taki njivi

so zato tako mali, da se komaj splačajo stroški gnojenja in dela.

Ako je zemlja presuha, je delo na taki njivi zelo težavno. Plug zemljo težko reže, ne more jo drobiti, grude ostanejo trde, niti z navadno njivsko brano in tudi s krožnično brano ne moremo te napake popraviti. Tudi v taki zemlji se mali živi zemeljski organi ne morejo primerno razviti in posledica tega so zopet izredno mali pridelki.

Zato moramo pri obdelovanju zemlje zelo paziti, da izberemo za obdelovanje pravi trenutek, pravo vreme, ko je v zemlji za obdelovanje najprimernejša množina vlage. Čim lažja je zemlja, tem manjša je nevarnost za obdelovanje zemlje ob nepravilnem času.

Seveda pa je težje izvršiti kakor pa reči, da moramo zemljo obdelovati takrat, ko je zemlja primerno vlažna oziroma suha. Saj v vigradi večkrat ni časa, da bi čakali na ugodno vreme. Zato je pa ravno tako velike važnosti, da je zemlja obdelana že v jeseni. Takrat ni potrebno toliko paziti na to, kakšna je zemlja pri oranju, ali je bolj ali malo manj vlažna. Zimski mraz in zmrzovanje rahljata namreč zemljo in moreta popraviti tako vse te napake pri obdelovanju zemlje. Zato je zlasti važno, da je vsaj težka zemlja obdelana že jeseni.

Vlaga v zemlji

Tudi lahko zemljo moramo obdelati že v jeseni. Pri vigradnem obdelovanju bi izgubila taka zemlja izredno mnogo vlage. Na rahli zemlji pa ravno vsebina vlage v zemlji odločilno vpliva na višino pridelkov.

Po vigradnem in poletnem oranju mora plugu takoj slediti brana, ker se tako zemlja najboljše rahlja. To je važno še prav posebno takrat, ako je vreme suho in toplo. Pri takem vremenu se zemlja po oranju zelo hitro osuši in jo že po nekaj urah ni več mogoče tako lepo rahljati in drobiti, zemlja ostane grudasta, z debelimi kepami. Še večja škoda pa je, ker izgubi pri tem zemlja mnogo dragocene vlage. Zato je pri oranju drugo najvažnejše opravilo: ne zamuditi ure in ure, ampak takoj za plugom naj brez vsakega odlašanja sledi takojšnje rahljanje zemlje, da je tako ohranjena vlaga v zemlji.

Ako njivo valjamo, moramo paziti, da pri uporabi valjarja zemlja ni vlažna. Za valjarjem je njivo treba takoj pobranati. Najboljše je, ako je že na valjar obešena brana, ki takoj za valjarjem gornjo plast zemlje rahlja.

Tudi pri uporabi brane in okopalnika je potrebno upoštevati vlažnost zemlje. Če je opravilo na njivi še tako nujno, je vseeno priporočljivo počakati, da se zemlja primerno osuši.

Če bi mogel kmet opazovati, kakšne velike množine vlage izgubi po nepotrebnem zemlja zaradi nepravilnega obdelovanja, bi mnogo bolj pazil na pravilno obdelovanje zemlje.

Že v vigradi, še bolj pa v nastopajoči poletni vročini trpijo večkrat žitni posevki zaradi pomanjkanja vlage. Temu smo pa večkrat sami krivi, ker nismo zemlje pravilno obdelovali in so zato izhlapele velike količine vode.

Pravilno obdelovanje zemlje je eden glavnih predpogojev dobrih in obilnih pridelkov. Kakor nam dobra krava pri isti krmi daje mnogo več mleka kakor slaba krava, tako nam tudi dobro obdelana zemlja na isti površini daje mnogo večje pridelke kakor pa slabo in površno obdelana zemlja.

Glejmo zato, da bomo letos jeseni vso zemljo čim boljše obdelali. S tem bomo mnogo pripomogli do večjih pridelkov, do zboljšanja prehrane in — kar je za kmeta končno tudi zelo važno — do znatnega zvišanja dohodkov v kmečkem gospodarstvu in to skoraj brez vsakega zvišanja izdatkov.

Gospodarske zanimivosti

V Švici...

Posledice dolgotrajne suše se poznajo tudi v Švici. Zlasti je občutno pomanjkanje živalske krme. Zaradi pomanjkanja krme so začeli kmetje že sedaj prodajati v velikem številu živino; tako je narasla ponudba živine na živinskih trgih za tri- do štirikrat od normalne ponudbe.

Tudi ribe v ribnikih in vodotokih so zaradi suše in vročine zelo trpele.

na Danskem

Kakor poroča dansko ministrstvo za kmetijstvo, je padla zaradi pomanjkanja krme, ki je posledica dolgotrajne suše, proizvodnja masla koncem avgusta za 25 odstotkov.

na Poljskem

Po poročilih iz poljskih gospodarskih krogov je letos na Poljskem zaradi hude zime, vigradnih poplav in partizanskih bojev letina izredno slaba. Poljski grozi zato letošnja zimo in prihodnjo vigrad katastrofa v prehrani, ako ne bo pomagala Sovjetska zveza, kjer je letos po vseh poročilih nadpovprečno dobra letina.

na Švedskem

Po uradnih cenitvah bo letošnja žetev žita na Švedskem dala samo 580.000 ton. To je samo 60% žetve leta 1946 in samo 54% žetve letnega povprečja v desetletju 1930 do 1939.

Da bi krila Švedska primanjkljaj na žitu, se vlada pogaja z vlado Sovjetske zveze zaradi dobav ruskega žita na Švedsko.

in v Zapadni Nemčiji

Kmetijski ministri vseh dežel v ameriški in angleški zasedbeni coni Nemčije so se zbrali v Frankfurtu, da bi se posvetovali o velikih težkočah zaradi preskrbe živil, ki so posledica letošnje slabe žetve zaradi suše.

Po podatkih britanskih in ameriških nadzornih oblasti bodo znašali pridelki letošnje žetve v splošnem le 50 do 60% lanske žetve. Pridelki ne zadostoval tako komaj za prehrano do konca tega leta.

Ravno tako bo tudi zelo primanjkovalo krme. Kmetje bodo prisiljeni znatno zmanjšati število svoje živine. Ker bo ponudba klavne živine, kakor računajo, zelo velika, nameravajo klavno živino predelati v mesne konzerve. Tu pa so se že pojavile nove težkoče, ker manjka pločevine za izdelavo konzervnih škatelj.

Še pravočasno je opazil Ančko, ki je nesla škafo mleka na glavi, in Ceneka z dežico smetane v roki. Skril se jima je. Na vrhu Črvice pa je zagledal, da tudi Jok žene domov na sol. Spoznal je njegovo dobroto in umel žalost, ki mu jo je sinoči prizadel s svojo trmo. Počakal ga je in prosil, naj mu nikar ne zameri.

»Je že dobro, Marko, samo da izprevidiš.«

6. JAGODE ZORE

Vsa objokana in zasopla je pritekla Primozeva Rozalka k Podlipniku in naletela v veži na Anco, ki je pripravljala malico za v polje: »Mama! Oča so v hiši padli in jih ne morem sama spraviti v posteljo.« Dekle je zajokalo.

Podlipnica je zasočustvovala z Rozalko: »Sirota. Koj ti bom šla pomagat.« Ukazala je prestrašeni Ančki, naj napravi malico in nese na polje, in odšla z Rozalko k Primozu.

Jernej je ležal na golih tleh, le glavo je imel na blazini, ki mu jo je popravljala Manica in modila s solzami oča in blazino. Podlipnica je takoj videla, da ni več daleč tista ura, ko se bo stari ovčar ločil s tega sveta. Dvignili sta ga z Rozalko na posteljo in Podlipnica je vprav premišljevala, kako bi namignila Jerneju, da se mu bo treba pripraviti, ko je Jernej sam izpregovoril: »Bog ti plačaj, Anca. — Po gospoda naj gre Manica. — Naj pridejo z Bogom in z vsem. Ne bom več dolgo.«

»Po gospoda?« se je ustrašila Rozalka: »Manica ne more. Gospod vikar so danes v Radolci.«

Dekleti sta znova glasno zajokali. Podlipnica pa jih je mirila: »Nikar ne vckajta! Manica! Steci samo v Jarše in

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

14.

»Ti ga nič ni treba. V Bukovi peči,« mu je zaupno pripovedoval Gašper, »imam ogledanega čednega gamsa, pa mu ne morem do živga. Vselej se mi umažne tako v skalo, da ga od nobene strani ne morem doseči s kroglo. Ti, ki si korajžen, bi splezal za njim in mi ga potisnil zgoraj ven in — bumf. Če se bo nazaj pritakal, ga boš pa spodaj ven privabil.«

Marko so zažarele oči: »Kdaj bi ga pa?«

»Koj nocoj. Kar z mano pridi.«

»Bom.«

Marko je zginil od koč in pod noč je počila na vrhu Bukove peči Poklukarjeva puška.

Pozno je prišel Marko domov in Franca, ki ni mogla pomiti z drugo posodo vred tudi Markove skode, mu je nejevoljna očitala: »Le kje hodiš, da te ni večerjat.«

»Mar mi je nocoj kaša! Še vama je lahko žal, če sta se je preveč najedla. Franca! Jetrca nam boš naredila.«

»Kakšna?« je vprašal Jok.

»Gamsova,« se je pohvalil Marko.

»Kje si jih dobil?« je izpraševal Jok, nič kaj vesel.

»Z Gašperjem sva povalila v Bukovi peči gamsa.«

»Prilegle so bodo. Marko, ti si pa fant,« ga je pohvalila Franca.

»Le naredi jih, jaz jih ne bom jedel,« je izjavil Jok in se obrnil proč.

»Zakaj ne?«

»S Poklukarjem hodiš okrog. Še piš začni z njim.«

»Ženi bo kupil ruto za god in otrokom priboljšek.«

»Verjemi mu.«

Marka je grabila jeza, ker se je nadejal, da ga Jok pohvali, ga je pa grajal. Pa komposteljski romar še ni dokončal: »Seveda! Do gamsov in srnjakov dobi slo, jarce ti bo pa zverjad odnašala. Kakšen ovčar pa boš?«

Marko je molčal; ni se maral prerekati s pobožnim možem.

Jok je pa odvrnil romarja in je govoril kakor grmeč Mojzes: »Le. Vedi pa: Če bi z rokami iz trnjevega grmovja travo tgal in sušil in s tistim senom jarce redil, boš več mesa snedel, kakor če leto in dan postopaš za gamsi in srnjaki. Le, le! Le vdaš se sli. Seveda. V Vrličih, na najbolj strmi skali visi tvoj parizar in najtežja vprega za predenj, s katero boš peljal sto centov blaga od morja na Dunaj. Še nocoj splezaj ponj. Le, le, kar.«

Na trde besede se je tudi Marko opogumil in je zadirčno jezikal: »Če mi nič ne privoščiš.« Raztrgal je z rokami jetra, stopil na prag, požvižgal Volkunu in Hrustu in jih vrgel vsakemu polovico. Skoro mu je bilo žal, da je poklical tudi Jokovega psa, bolj iz navade ga je kakor s premislekom, pa se je prepozno spomnil.

»Čeprav si jih iz togote vrgel psom, si prav naredil. Zate je kaša.«

»Sem že tvojeja zmerjanja sit.«

»Še kaše ti bo manjkalo, če boš z Gašperjem hodil.«

Franca je zagrebala ogenj v pepel in legla. Ker ni marala, da bi ju opravljal, ju je opomnila: »Le vpijta. Po drugih kočah pa poslušajo.«

Izpod domače lilje

CELOVEC

Javnost morda misli, da je vprašanje koroških slovenskih zadrug že rešeno in da stari odbori spet delujejo. Vsa zadeva pa je običajna, ker posojilnice ne morejo z nemškimi obračunati in ker se v glavni točki ne morejo sporazumeti. Da bomo stvar lažje razumeli ponavljamo znane stvari.

Koroška deželna vlada je izdala prvi odlok dne 6. marca 1946. Tedaj je bilo rečeno: »Slovenska zadruga zveza se zopet vzpostavi, prav tako tudi odbori. Zadruga dobijo nazaj svoje premoženje.«

Na podlagi tega odloka je bila takoj vzpostavljena posojilnica v Celovcu s starimi pravili, starim odborom in starim imenom v prepričanju, da se mora taka posojilnica pripoznati kot stara »Posojilnica Celovec«, ki jo je Gestapo zatrla. Raznatelj državne Narodne banke je izjavil, da to ni ustanavljanje nove posojilnice in zato ni treba dovoljenja ministrstva. Posojilnica pa je bila zapisana v zadrugi register pod novo številko. Mi pa smo hoteli imeti staro in ne novo posojilnico. To pa zato, ker ima stara posojilnica zemljiško premoženje in smo mislili, da bi nam mogel kdo odrekati njeno premoženje, če bi ne bila vzpostavljena stara posojilnica. Posojilnici Celovec so hoteli slediti še druge, pa le tako, da ostane v zadrugi zapisnik stara številka. Tako ni moglo biti dvoma, da posojilnica ne bo priznana kot stara. Trgovsko sodišče pa take posojilnice ni hotelo registrirati. Po tej poti torej ni šlo. Nato je deželna vlada izdala 18. decembra 1946 drug odlok:

1. Načelno so slovenske posojilnice, oziroma zadruga zopet vzpostavljene.

2. Kot neveljaven je proglašen zakon, na podlagi katerega je Gestapo imenovala komisarije.

3. Kot neveljavne so proglašene pogodbe, s katerimi so bile slovenske zadruga spojene z nemškimi.

4. Stari odbori in nadzorništva zopet začnejo z delom.

Ta odlok je pometel z vso nesnago, ki jo je bila nakopičila Gestapo v slovenskem zadrugištvu. Zdaj ni bilo več treba ustanavljati novih zadrug z dovoljenjem ministrstva. Tu stopijo v življenje torej stare zadruga in zemljiškega premoženja jim ne more nihče odrekati. Ta odlok je uredil stanje zadrug, ki nimajo posestva ali katerim zemljišče ni bilo odprodano. Vprašanje pa je, kaj je s tistimi zadrugami, katerim je nemška zadruga odprodala zemljiško last.

Zemljišče so največ nakupovali nacisti, ki so bili »pri koritu« in so takoj zavohali, da je to najlepša priložnost zagotoviti si gotovino. Zemljišča ob jezeru so brez dvoma dragocena, ker njihova vrednost raste in lastnik kupca lahko vsak čas najde. In to zemljišče ob jezeru so prodajali po ceni 1.50 — 3 šil. za kvadratni meter, ki pa je vredno vsaj sedem dobrih šilingov. Koliko pa je danes vreden šiling, tudi venó.

Ukrepe Gestapa je deželna oblast proglašala torej za neveljavne. Kako more biti nadaljne prodanje pravomočno? Deželna

zadruga zveza in drugi ponujajo sedaj slovenskim zadrugam obračun, s katerim je odprodaja pripoznana kot pravnoveljavna. Troje posojilnic je imelo večja posestva: Celovec, Velikovec in Podravlje. Kako je sedaj? Stvar vzbuja že mednarodno pozornost. Neki dr. Fell, odvetnik iz Nizze, ki je sedaj pri deželni vladi v Inomestu piše v listu »Berichte und Informationen« od dne 1. avgusta letos: »Postava o popravljanju Avstrijem prizadete škode ni zadovoljila. Rajši bi videli postavko, ki bi bila razveljavila vse po sil izvedene postavke in prodaje po 11. marcu 1938 in to z uradnim ukazom in ne šele na tožbo prizadete lastnika. Če tistega človeka, ki je škodo trpel, več ni, naj se vrednost pripiše zakladu za popravljanje škode.«

Posojilnice se strinjajo s tem. Strokovnjak, ki so ga vprašali glede tega, je izjavil: »Nemška zadruga, ki je zemljišča prodajala, jih mora spet vrniti posojilnici.«

Nemška zadruga zveza ponuja obračun in splošna zadruga zveza priganja slovensko zvezo, naj poravnave ne zavlačuje. Kot prva je zavzela stališče posojilnica Celovec na odborovi seji 28. avgusta. Posojilnica ne sprejme obračuna, ki se ne oзира na razprodano zemljišča. Nemška rafajznovka v Celovcu je slovenska zemljišča razprodala, nemška rafajznovka naj se pogaja za vrnitev. Morebiti ji kupci prostovoljno vrnejo, kar so bili kupili, morebiti jih bo treba tožiti. Tožbe naj izvede nemška zveza ali rafajznovka. Kaj bi rekli naši slovenski izseljenci, če bi se posojilnice kar meni nič tebi nič podale in spriznale s krivico, ki ji v normalnih časih lahko rečemo tudi tatvina. Vsi kupci so vedeli, odkod so posestva in ne morejo trditi, da so bili — v dobri veri. Da so bili »v dobri veri«, že verjamemo, ker so verjeli, da bodo poceni prišli do dobrih parcel.

Dokler odgovorni činitelji tako postopajo, ne moremo Slovenci verjeti, da je misel o enakopravnosti Slovencev in popravljanju prizadete jim škode resna. Ta primer kaže, da se pri denarju ljubezen res neha.

VELIKOVEC

Čeprav je bila poleti huda vročina in nas je žejalo, vendar nismo povsod popili mošta, ampak nam ga je še nekaj tu in tam ostalo v zalogi. Prijazna jesen pa nas je tudi letos obdarila več ali manj s sadjem. Ker je moral stari mošt napraviti novemu prostoru, smo v nedeljo pred štirinajstimi dnevi izpraznili in popili še tisto, kar je v sodih ostalo, da se ne bosta stari in mlad mošt kregala med seboj. K takemu veselemu in prijetnemu delu ni bilo treba nobenega siliti in vsak se je izgovarjal, češ da bo za novino dovolj prostora. No, kadar človek pije, ima vedno kak izgovor. Saj tam v Celovcu niste nič boljši sedaj, ko izpod pipe teče sladko vince. Tudi tam imate vedno izgovor in to skoraj vsak dan.

Jesen nas je letos obdarila z lepim, prelepim vremenom. Suho zemljo že hudo žeja po dobrodejnem dežju. Prav poseben užitek v tej prelepi jeseni imajo lovci, ki

jim lepo vreme nudi lovske užitke kakor malokdaj. Prav posebno veliko je po polju golobov, ki bašejo v golše na njihah ostalo zrnje. Tako je zadnjič enkrat hotel dobiti nek lovec nekaj teh jesenskih obiskovalcev njiv pred puško. Enega je res dobil po znani narodni uganki: »Koliko golobov ostane, če enega ustreliš?« Samo tisti, ki je ustreljen, ker drugi vsi odletijo. Tistega ustreljenega je lovec vrzel pod drevo, sam pa je zlezal nanj in se skril med veje in listje upajoč, da bodo zopet prišli. Lovce je gledal ven na polje in čakal. Naenkrat je opazil, da se nekaj plazi po tleh kakor mačka, ter se bliža ustreljenemu golobu pod drevesom. Lovce je spoznal, da je to lisica. Žival se je približevala in se zopet umaknila. Obvohala je goloba in bi ga rada odnesla. Zvitorepka je ugibala in ugibala, kaj naj stori, ker je zavohala, da ji nekaj preti. Ali se jo izplača ustreliti? Sedaj še ne, ker kožuh še ni dober. Toda glej, za njo pride še ena tovarišica z istim namenom ter se plazi proti mrtvemu golobu. Lovce ni pustil, da bi lisici odnesli goloba, ustreliti pa ju tudi ni hotel. Tlesnil je s rokami in lisici sta izginili, od koder sta se prihitotapili. Lovce jima je želel srečno pot in na svidenje.

ŽELEZNA KAPLA

V začetku avgusta smo v Kapli obhajali lepo in redko slovesnost, zlato poroko Krištanovih staršev iz Bele, očeta Pavla Roša in matere Rozalije, roj. Zagar. Krištanova družina je bila vedno zavedna slovenska družina in globoko verna. Kot je gospod dekan Zehner v nagovoru poudaril, so živeli kot vzor slovenske družine in globoko spoštovali vse, kar so bili poddedovali od svojih prednikov ter so vzgled vsem mladim. Kot večini slovenskih družin ni bilo prizanešeno in so mnogo trpele in žrtvoval v zadnjih letih, tudi Krištanovi družini ni bilo prizanešeno. En sin je padel v osvobodilnih bojih na Golici, drugi pa se je ponesrečil pri delu v gozdovih grofa Thurna. Hiša, kjer je bila slovesnost, je bila okrašena s cvetjem in venci in zdravice ter pesmi so se vrstile, želeč zlatoporočencema zdravje in srečo še mnogo let.

Kakor se nekaj sliši, bodo v Kapli zidali dom za svoje vojne žrtve, zlasti za žrtve iz osvobodilnih bojov in je prostor pri carinarnici že na razpolago, ki ga je dal grof Thurn. Kadar bomo o stvari kaj več vedeli, bomo že sporočili.

V cerkvi pri Mariji v Trnju popravljam ogle, ki so zelo starinske in je ravno zaradi tega tudi popravljanje težje. Ostane naj namreč vse pri starem, črv pa je les že tako razjedel, da je težko ostati pri starem. Toda mojster, ki popravlja, bo že poskrbel, da bodo starinske orgle popravljene tako, kakor je prav.

GLOBASNICA

Poletje in jesen si že segata v roko. Jesenski darovi, delo pridnih rok, izginjajo v shrambe. Tako smo zaposleni z delom, da bi skoraj ne zaznali prehoda med poletjem in jesenjo. »Koroško kroniko« radi prebiramo, posebno novice »Izpod domače lilje«, kjer najdemo razne vesti iz drugih krajev, novice o znanih in neznanih ljudeh, politična in kulturna vprašanja, ki so nam koroškim Slovincem vsem pri srcu. Zadnja šte-

vilka nas je veselo presenetila z objavo novo poživljene »Mohorjeve družbe«, naše stare znanke, ki je Slovincem v preteklosti dala toliko zanimivega branja, ki smo ga v zadnjih dvajset let popolnoma pogrešali v našo narodno škodo. Ko so to našo dobro duhovno mater obsodili na smrt, so se sodniki zavedali, koža pošiljajo v smrt in zakaj. Kakor beremo, bo »Mohorjeva družba« zopet začela izdajati, sedaj tako redke slovenske knjige. Pri nas je bilo prejšnje čase mnogo vnetih Mohorjanov. Na vse te družba danes lahko računa, da bodo ostali zvesti tudi vnaprej, pa tudi novih naročnikov med nami ne bo manjkalo, ker potreba in želja po slovenski knjigi je velika.

Letos smo koroški Slovenci mnogo romali. Naš starejši rod je svojčas romal na sv. Višarje. Hodili so večinoma peš. Toda teh, ki so bili tako srečni in so prepotovali v lepih mirnih časih vse naše vasi in kraje od vzhoda do zahoda in se nazadnje povzpeli visoko k višarski Materi Božji, je vedno manj in tako bo znamenita pot na Višarje, kamor je romal skoraj vsak Slovenec, kmalu pozabljena. Samo ustna izročila bodo še pričala, kam je nas koroške Slovence v preteklih časih vleklo srce. Po prvi svetovni vojni in tudi že kmalu pred njo so mnogi naši pobožni romarji vzljubili Brezje na Gorenjskem, nekateri pa so se podali celo na sv. Goro pri Gorici, ko je bilo romanje k vsem tem znanim in nam Slovincem tako priljubljenim slovenskim božjim potem še mogoče. Takrat je bilo tako. Sedaj pa, ko to ni več mogoče, smo začeli romati in iskati tolažbe pri naši koroški svetnici sv. Emi na Krki, katere ime je združeno z našo narodno zgodovino. Najprvo smo romali možje in žene. Bili smo zadovoljni z organizacijo in potekom romanja. Ob tej priliki smo si ogledali tudi Visoke Ostrvice. Nato so poromali k sv. Emi naši najmlajši. Ko pripovedujejo, kako lepo je bilo, bi sedaj hoteli na Krko še vsi ostali, ki do sedaj niso utegnili ali mogli. Ti pa prihodnjic — drugo leto.

Pred kratkim so pričeli tudi pri nas pravljati za napeljavo elektrike. Pravijo, da bo v najboljšem primeru posvetila luč ob novem letu. Ker je v današnjih časih »najboljši primer« treba razumeti tako, da je pri tem veliko zamude, se bojimo, da bo »novo leto« precej pozno glede elektrike. Čas bi že bil in potreba je tudi velika. Okrog in okrog imajo že električno razsvetljavo, le vasi, ki ležijo najbližje večje elektrarne dežele, pa so brez nje.

REBERCA

Daleč so tisti časi, ko je peljala čez Reberco »furmanska« pot in je v gostilni teklo zlato vince ter so Reberčani rabili vodo bolj za pomivanje. No, in ker so očetje očitno preveč grešili v pijači, je sinove zadela kazen in sedaj še vode nimajo, da bi si odmakali suha grla. Imamo sicer vodovod, pa mu je »guma počila«. Vodovod namreč neke pušča in sedaj ne moremo ugotoviti kje, da bi luknjo zamašili. Tako imamo sedaj velike težave z dovažanjem vode. Luknjo pridno iščemo in vsaka hiša mora dati delavca, ki pomaga iskati. Sicer smo začeli že prešati mošt in nas ni skrb, da bi bili žejni, vendar bi že radi, da bi našli tisto luknjo, ki je preveč.

reci našemu Jožu, naj vse pusti in pride koj s konjem domov in koleselj naj pripravi, da bo šel v Radolco po gospoda.«

Rozalka se je vsa zmedena vrtela po hiši: »Oh, mizo moram pregrniti, pa nimam ne prtov in svečnikov ne križa. Nič nimam. Sem pa sama. Ko bi bil vsaj Marko doma. Kako naj si pomagam z otrokom, z Manico.«

»Nič ne skrbi,« jo je tolažila Anca. »Saj imamo pri nas vse. Mizo bova že midve z Ančko napravili. Marko bo pa jutri prignal na sol in bo tri dni ostal z jarci na Rebi. Ti samo oču strezi. In če ti bo česa manjkalo, pošlji Manico k nam iskat. Vse boš dobila. Saj ste pravzaprav naši.«

»Anca!« je pošepetal Jernej. »Kaj bi rad, Jernej?« »Dobra si. Ti bo že Bog povrnil.« »Jernej! Kar pustiva to. Svoje življenje premisli!«

»Hooi,« mu je zacvililo v grlu. »Imam dobro premišljeno. Še preveč.«

Nočilo se je že, ko je zacingljal na vasi zvonček: »Z Bogom gredo.«

»Z Bogom gredo.«

Od vseh strani so hiteli Krničani s prižganimi svečami k znamenju na vasi in pred hišo bo blagoslov. Vse tri roženceve so že odmolili v veži, pa še ni pozvonil rodinski vikar Ignacij Ostenik, da bi smeli še drugi vstopiti v hišo.

»Le kaj se Jernej spoveduje tako dolgo? Morebiti pa le ni bil tako pošten, za kakršnega smo ga imeli?« Natolcevanje je začelo siliti v duše.

Jernej pa je hotel vedeti, kaj naj reče Marku, da bo držalo. Nobena beseda mu ni bila dovolj močna, da bi razboritega fant, kakor je bil Marko, priklenila k dobremu za vse življenje.

In vikar Ignacij je pomiril Jerneja šele, ko mu je obljubil: »Bukve mu bom dal, oča, da bo lahko do smrti bral in da bo vse življenje imel zvestega tovariša, ki ga bo stvaril pred nepoštenim. Joža, ki me bo peljal nazaj, jih bo prinesel.«

»Pristanem. Bukve bi držale. Pa kaj, ko fant brati ne zna.«

»Se bo pa naučil. Mu bom že pomagal.«

»Da se bo brati naučil in da bo iz božjih bukev bral, katere mu bom jaz sam na smrtni postelji dal, to mi mora obljubiti.«

Zapel je zvonček in Jernej je prejel Boga in v sveto olje so ga dejali: »Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.« Podlipnici so med litanijami ušle misli k možu, k Cenu, ki jo bo prav gotovo pohvalil, da je poslala Joža z vozom v Radolco: »Zopet ima eno stopnjo več, ko bo dopovedoval gospodom, da je treba Rodine povzdigniti nazaj v faro — Cena? — Kje je? — Najbrže bo spal nocoj bliže Dunaju kakor Krnicam —.«

*

Manici se je sanjalo, da sta ležala z Volkunom pod češnjo, in obemá je bilo hudo vroče. Po stezi je prišel belo oblečen angel; zlato košaro je imel v rokah in v njej kakor jabolka debele jagode. Manica je prav dobro vedela, da jih nese bolnemu oču. Zdajci pa je Volkun planil proti angelu in zalajal nad njim. Angel se je ustrašil in zginil. Manica pa je stekla k Volkunu, ga tako ozmerjala, da ga je bilo sram. Vendar mu ni prizanesla in ga je udarila še po gobcu in se — zbudila.

Odprla je oči in še vedno mislila, da je pod češnjo na vrtu. Opazila pa je blede svetlobo, ki se je pozibavala na steni nasproti vrat, in se čudila, zakaj gori v hiši

leščerba: »Aha!« Zavedela se je, da leži v kamri na posteljci.

Spomnila se je prejšnjega večera in se popolnoma prebudila: »Oča bodo umrli. Kaj je angel šel že ponje?« Dvignila je glavo, poslušala in ujela težko bolnikovo sapo: »Ni še šel angel po dušo. Le mene je prišel spomnit, naj nabere oču jagod.«

Zjutraj je poiskala coklice, katerih že več tednov ni obula. Bala se je kač, ki lezejo po grobljah, kjer okrog grmov rastejo jagode. Ob stezi v Ključce je natrgala šop dolge trave in iz bilk spletla košarico.

Strahoma se je bližala prvi groblji. Ko bi bil vsaj Volkun z njo, da bi pogledal, ali je kača v grmu: »Volkun se kače nič ne boji. Še celo volka premaga.« Pa ga ni bilo.

Manica je hotela kačo prepoditi. Mahala je z rokami in jo plašila kakor kure: »Ššš, ššš, ššš!« Potem je previdno odgrnila veje in rdeče jagode so se ji zasmejale iz zelene trave.

Polno košarico jih je nabrala. Samo nekaj napol zrelih je pojedla sama. Druge je vse nesla oču, ki bodo umrli: »Bog ve, ali kaj hudo zaboli, kadar človek umrje? To bi jaz zavpila, da bi se slišalo po vsej vasi.«

Jernej je pojedel samo dve jagodi, da bi Manice ne užalil. »Samo dve?« In Manica je prav dobro vedela, da bodo sedaj oča kmalu umrli, ko ne morejo več jesti jagod, ki so tako dobre.

*

Marko ni odnehal, dokler ni odšla Rozalka, ki je bila počitka zelo potrebna, spat v kamro k Manici. Zaprl je za njo vrata, da bi je ne motila brleča leščerba; sam je legel k peči na golo klop. Zaspal ni. Še ka-

dar se mu je zadremalo, se ni pretrgala nit njegovih skrbi polnih misli.

Tiho, da bi ne prebudil oča, je sedel, oprl komolce ob kolena in podprl glavo kakor stavec, katerega je upognilo trdo življenje.

Skozi odprto okno je slišal, kako je veter narahlo razgibal drevje. — Pod streho je poskočil maček. — V Lipju in v Ključih se je oglasal čuk.

Dušeč dim je predramil Marka iz premišljevanja. Narahlo, po prstih je šel useknit bakljačo leščerbo.

»Marko!«

»Kaj bi radi, oča? Vode?«

Jernej pa je odkimal in Marko je postavil lonček, v katerem je ponudil oču vode, nazaj na stol. Ujela sta se z očmi in razbrala iz njih drug drugega misli.

Jernej je zopet pogledal v platneno rjuho: »Hiša je itak tvoja. Njivo sem dal tudi tebi. Dekleta imajo kot in kar je vaša mama prinesla atu, jima vse pusti: skrinjo, posteljo, obleko, vse. Če se bo pa katera možila, ji moraš napraviti novo skrinjo, novo mizo in posteljo; les samo. In vsaki sem izgovoril pet rajšev. Saj ne boš hud, Marko?«

»Oča, več jima bom dal, več.« Marko se je premagoval, kar se je mogel, pa so mu vendar zatrepetale ustnice.

»Če boš imel,« je mirno odgovoril Jernej.

Marko je obmolknil, se naslonil na končico postelje in zamišljal. Jarc, konji, vozovi in široka cesta so zaplesali v temi pred njim. Vsa dolga pot s samimi klanci; od ovčarja do vozarja in še naprej do gospodarja, pot, katere izmed tisočih komaj eden prehodi, drugi omagajo ali se ubijejo, kakor se je njegov rodni oče Primož.

(Dalje prihodnjik.)

